

Między nami
**Program nauczania języka polskiego
w klasach IV–VIII szkoły podstawowej**

Spis treści

- I. Charakterystyka programu
- II. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania
- III. Treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego
- IV. Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany
- V. Opis założonych osiągnięć ucznia z uwzględnieniem standardów wymagań będących podstawą przeprowadzenia sprawdzianów

I. Charakterystyka programu

Program *Między nami* przeznaczony jest do realizacji w klasach IV–VIII szkoły podstawowej. Zgodnie z założeniami podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej zawartymi w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. (DzU z 2017 r., poz. 356; wraz z kolejnymi nowelizacjami, w tym ostatnią z 2024 r.) program *Między nami* obejmuje kształcenie literackie i kulturowe, kształcenie językowe, tworzenie wypowiedzi i samokształcenie w zakresie języka polskiego. Treści kształcenia, podporządkowane naczelnym kompetencjom, jakie uczeń rozwija w toku nauczania i uczenia się, zostały podzielone na poszczególne klasy.

Program może być realizowany w:

- szkołach podstawowych, publicznych i niepublicznych;
- systemie klasowo-lekcyjnym, pozaklasowym i pozalekcyjnym;
- w wymiarze nie mniej niż 5 godzin tygodniowo;
- na podstawie planu pracy;
- z wykorzystaniem materiału zaproponowanego przez autorki podręcznika *Między nami* (w wersji papierowej i cyfrowej – multipodręcznika), zeszytów ćwiczeń, a także: programu komputerowego *Władcy słów*, gier dydaktycznych, kart pracy, wykładów on-line, testów umiejętności opracowanych dla potrzeb realizacji programu *Między nami*.

Zgodnie z ideą zmian proponowanych przez podstawę programową kształcenia ogólnego program *Między nami*:

- sprzyja rozwojowi osobowemu ucznia;
- wprowadza ucznia w świat kultury polskiej i europejskiej;
- ugruntowuje kompetencje czytelnicze potrzebne do krytycznego odbioru tekstów kultury;
- służy osiągnięciu przez ucznia umiejętności celowego i świadomego posługiwania się językiem ojczystym;
- integruje treści kształcenia literackiego i kulturowego, językowego, tworzenia wypowiedzi i samokształcenia;

- stwarza warunki do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w korzystaniu z zasobów internetowych, krytycznej analizy informacji, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi;
- uwzględnia podmiotowość działań ucznia i nauczyciela, pozostawiając im swobodę w projektowaniu procesu nauczania i systemu oceniania poprzez otwartość sytuacji dydaktycznych, wspólne projektowanie działań nauczyciela i ucznia, wspólne ocenianie, dobór materiału w zależności od poziomu osiągnięć i zainteresowań uczniów;
- uwzględnia zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości;
- umożliwia nabywanie kompetencji społecznych poprzez realizację projektów edukacyjnych.

II. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Nadrzędnym celem jest wychowanie kompetentnego, świadomego odbiorcy literatury i kultury, znającego zarówno tradycję, jak i współczesną kulturę, poprzez nabywanie i rozwijanie umiejętności wsparte potrzebną wiedzą w zakresie kształcenia językowego i kulturalno-literackiego.

Cele szczegółowe

Wdrażanie do planowania własnego uczenia się:

- samodzielnego, w grupie, z pomocą nauczyciela;
- świadomego i odpowiedzialnego;
- uwzględniającego kontrolę przebiegu, rezultatów i postępu pracy.

Aranżowanie działania:

- celowego i odpowiedzialnego;
- indywidualnego i we współpracy;
- odtwórczego, przekształcającego i twórczego;
- integrującego ze środowiskiem, zaspokajającego poczucie więzi z innymi;
- zmierzającego do zdobywania wiedzy i umiejętności poprzez:
 - mówienie, słuchanie, pisanie, czytanie, patrzanie, zauważanie, nazywanie, działania plastyczne, projektowanie, inscenizowanie;
 - kultywowanie tradycji narodowej;
 - wykorzystanie nowych technologii.

Umożliwienie poznawania:

- różnych tekstów kultury (ich treści, gatunków, twórcy, środków wyrazu), pozwalających poznać ojczyznę, zarówno tę najbliższą (dom, region), jak i dalszą (kraj) oraz uniwersalną (kultura, świat);
- źródeł informacji;
- struktury języka i sposobów jego funkcjonowania jako narzędzia porozumiewania się;

- tradycji i dokonań cywilizacyjnych ludzkości, zwłaszcza w kulturze europejskiej;
- pojęć związanych z literaturą, językiem, kulturą.

Stwarzanie okazji do komunikowania:

- werbalnego i niewerbalnego;
- poprawnego, skutecznego, adekwatnego do sytuacji;
- etycznego i estetycznego;
- kreatywnego.

Umożliwienie samopoznania w obszarach:

- akceptacja indywidualności własnej i drugiego człowieka;
- wiara we własne możliwości;
- dociekliwość intelektualna, niezależność myślenia i twórcze rozwiązywanie problemów;
- odpowiedzialność za własne uczenie się;
- krytycyzm i odwaga przeciwstawienia się postawom nieetycznym i zagrożeniom cywilizacyjnym;
- wrażliwość, optymizm, empatia, kultura osobista, moralność;
- potrzeby własne i drugiego człowieka, godność własna i innych, prawa jednostki i zbiorowości;
- wolność osobista a przewidywanie konsekwencji własnych zachowań, odpowiedzialność i obowiązki;
- samoocenie i doskonalenie.

III. Treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego

Treści zawarte w programie *Między nami* pozwalają przede wszystkim uwrażliwić ucznia na uniwersalne wartości oraz skłonić go do refleksji dotyczących postaw moralnych i konsekwencji dokonywanych wyborów, a zadania wspomagają rozwój umiejętności sprawnego posługiwania się językiem ojczystym (dostosowanie środków językowych do sytuacji i celu wypowiedzi, opisywanie świata, ocenianie postaw i zachowań, precyzyjne formułowanie myśli).

Nadrzędnym kryterium doboru tekstów literackich i innych tekstów kultury są możliwości percepcyjne ucznia, walory artystyczne dzieł oraz sposób prowadzenia dialogu ze współczesnością. Bardzo ważnym aspektem jest również funkcja wychowawcza – wartości, do których się odwołują wybrane teksty kultury, mają pomóc młodemu człowiekowi w dokonywaniu mądrych wyborów, skłaniają do samodzielnych refleksji i ocen, rozwijają wrażliwość i zamiłowania artystyczne, a tym samym uczą aktywnego uczestnictwa w kulturze, szacunku dla tradycji, wpływają na rozwój osobowości ucznia.

Program *Między nami* zakłada integrację treści z zakresu kształcenia polonistycznego (kształcenie literackie, językowe, kulturowe), korelację z innymi przedmiotami oraz odwoływanie się do pozaszkolnych doświadczeń uczniów. Łączenie różnych działań kształcenia polonistycznego pozwala uczniom dostrzec związek między literaturą a językiem. Ideą jest więc możliwie najściślejsze połączenie zagadnień językowych z tekstami literackimi oraz wiadomości gramatycznych z formułowaniem precyzyjnych wypowiedzi pisanych

i mówionych. Ważne jest również kształtowanie świadomości, że język to nie tylko narzędzie komunikacji, ale również niezwykle istotny element systemu kultury. Łączenie treści językowych z kształceniem literacko-kulturowym w myśl koncepcji programu *Między nami* jest powiązane z codziennymi doświadczeniami dzieci i młodzieży i bieżącymi wydarzeniami, szczególnie dotyczącymi literatury, teatru, filmu, sztuk plastycznych.

Tematyczne i problemowe ujęcie treści (teksty literackie i inne teksty kultury) pozwala uczniom nie tylko rozwijać umiejętności analizy i interpretacji, ale także służy zapamiętaniu i uporządkowaniu poznanych treści. Stwarza to również okazję do omawiania tych samych dzieł w różnych zestawieniach, odwoływania się do doświadczeń uczniów, porównywania kontekstów i tym samym postrzegania złożoności zjawisk w literaturze, kulturze i w świecie, w którym żyjemy.

Koncepcja programu *Między nami* ma spiralny układ treści i kształconych umiejętności. Oznacza to w kolejnych klasach odwołanie w dużym stopniu do najważniejszych umiejętności z klas poprzednich, ich utrwalenie oraz poszerzenie treści najistotniejszych z punktu widzenia założonych celów i podstawy programowej. Zakres i treść kształconych umiejętności został szczegółowo ukazany w układzie tabelarycznym z podziałem na klasy IV–VI i klasy VII–VIII, zgodnie z podziałem zamieszczonym w podstawie programowej do języka polskiego dla szkoły podstawowej zawartymi w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. (DzU z 2017 r., poz. 356).

TREŚCI NAUCZANIA klasy IV–VI

I. Kształcenie literackie i kulturowe

UCZEŃ CZYTA I SŁUCHA

IV	V	VI
• identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi; określa temat i główną myśl tekstu • rozpoznaje proste intencje nadawcy komunikatu	• jak w klasie IV • jak w klasie IV oraz rozpoznaje intencje niewyrażone wprost, odróżnia fakty od opinii	• jak w klasach poprzednich oraz określa problematykę utworu • jak w klasach poprzednich oraz wyciąga wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście, w tym rozpoznaje prawdę lub fałsz, wskazuje elementy perswazji
• oddziela informacje ważne od drugorzędnych	• jak w klasie IV	• jak w klasach poprzednich
• rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi	• jak w klasie IV oraz dostrzega zależność między przenośnym znaczeniem a intencją	• jak w klasach poprzednich oraz rozpoznaje manipulację, rozumie mechanizmy oddziaływania reklam na

wyszukuje w wypowiedzi informacje wyrażone wprost oraz pośrednio w sytuacjach typowych i tekstach literackich na poziomie ucznia kl. IV, a także w komiksie, na fotografii, obrazie wyróżnia części składowe wypowiedzi: tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapit odróżnia teksty literackie od użytkowych; rozpoznaje cechy instrukcji, przepisu sprawnie czyta teksty głośno i cicho oraz rozumie funkcję znaków interpunkcyjnych, akapitów, marginesów w tekście prozatorskim; wersów, strof, rymu w tekście poetyckim, a w czytaniu głośnym świadomie stosuje pauzę, dobiera barwę głosu i tempo wyraża zrozumienie odbieranej wypowiedzi przez gest i mimikę, kulturalne zachowanie rozpoznaje znaczenie	nadawcy wypowiedzi, w tym również w wypowiedzi literackiej jak w klasie IV oraz sytuacje nietypowe, związane z codziennością rozumie funkcję elementów filmu, przedstawienia teatralnego, komiksu jak w klasie IV oraz dostrzega relacje między tytułem, wstępem, rozwinięciem i zakończeniem jak w klasie IV oraz inne teksty użytkowe: zaproszenie, zawiadomienie, ogłoszenie wyróżnia wśród innych tekstów wypowiedzi nieliterackie (np. reklama, tekst publicystyczny, informacyjny) jak w klasie IV oraz moduluje głos w celu podkreślenia sensu wypowiedzi, czyta z odpowiednią intonacją i dykcją jak w klasie IV	odbiorców jak w klasach poprzednich jak w klasach poprzednich oraz rozumie i wykorzystuje rolę akapitów w tworzeniu całości myślowej wypowiedzi jak w klasach poprzednich oraz dedykację jak w klasach poprzednich oraz z napięciem emocjonalnym jak w klasach poprzednich

niewerbalnych środków komunikowania się (gest, wyraz twarzy, mimika, postawa ciała) dostrzega etyczny wymiar języka (prawdę, kłamstwo, przemilczanie informacji, brutalizację wypowiedzi)	jak w klasie IV	jak w klasach poprzednich

UCZEŃ DOCIERA DO INFORMACJI

IV	V	VI
wybiera informacje ze słownika ortograficznego, encyklopedii, czasopisma, katalogu, stron internetowych	jak w klasie IV oraz słowniki języka polskiego, wyrazów bliskoznacznych, poprawnej polszczyzny	jak w klasach poprzednich oraz słownik wyrazów obcych, frazeologiczny, szkolny słownik terminów literackich, leksykony, poradniki

UCZEŃ ROZPOZNAJE, ANALIZUJE I INTERPRETUJE TEKST

IV	V	VI
nazywa swoje reakcje czytelnicze identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi odróżnia fikcję artystyczną od rzeczywistości wskazuje elementy realistyczne i fantastyczne, przede wszystkim w baśniach i legendach oraz prozie realistycznej	nazywa swoje reakcje czytelnicze i przywołuje elementy świata przedstawionego, które je wywołują jak w klasie IV oraz identyfikuje tekst jako komunikat identyfikuje wypowiedź jako tekst literacki, informacyjny, publicystyczny, reklamowy, oraz tekst kultury przynależny do teatru, filmu, sztuk plastycznych i audiowizualnych jak w klasie IV oraz mitach, bajkach, noweli, przypowieści	jak w klasach poprzednich oraz porównuje swoje wrażenia związane z odbiorem innych tekstów jak w klasach poprzednich oraz rozróżnia i wskazuje środki perswazji, rozumie ich funkcję jak w klasach poprzednich oraz opowiadaniu, powieści, utworach <i>fantasy</i>; rozpoznaje typowe elementy fikcji, charakterystyczne dla

• wyodrębnia obrazy poetyckie w poezji • wskazuje w tekście środki stylistyczne, takie jak porównanie, przenośnia, epitet • odróżnia autora od osoby mówiącej w utworze literackim, wskazuje narratora w utworach epickich • rozpoznaje wers, strofę, rym, refren • rozumie funkcję akapitu jako logicznie wyodrębnionej całości w tekście • nazywa i omawia elementy świata przedstawionego w utworze	• jak w klasie IV oraz takie, jak wyraz dźwiękonaśladowczy, uosobienie, ożywienie, zdrobnienie, zgrubienie, apostrofę, powtórzenie, neologizm • jak w klasie IV oraz charakteryzuje osobę mówiącą (narratora i podmiot liryczny) na podstawie jej wypowiedzi, w tym podmiot zbiorowy • odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej • jak w klasie IV oraz omawia elementy tworzące rytm w utworze lirycznym • jak w klasie IV • jak w klasie IV oraz wyodrębnia w utworze	poznanych gatunków, w tym w prozie fantastycznonaukowej i utworach <i>fantasy</i> • jak w klasach poprzednich oraz pytanie retoryczne • dostrzega zależności między zastosowanymi w utworze środkami stylistycznymi a treścią • jak w klasach poprzednich oraz omawia zależność osoby mówiącej (narratora, podmiotu lirycznego) i świata ukazanego w utworze • posługuje się terminami: narracja pierwszoosobowa, narracja trzecioosobowa • jak w klasach poprzednich oraz omawia funkcje elementów rytmu • posługuje się terminami: wiersz rymowany i nierymowany (biały) • jak w klasach poprzednich oraz omawia powiązania między częściami tekstu (rozdział, podrozdział) w dłuższym utworze prozatorskim, np. w opowiadaniu, powieści, oraz omawia funkcje elementów konstrukcyjnych utworu, w tym tytułu, podtytułu, motta, puenty, punktu kulminacyjnego • jak w klasach poprzednich oraz omawia akcję w utworze dramatycz-

epickim, przede wszystkim w baśni i legendzie oraz prozie realistycznej • opowiada o wydarzeniach fabuły oraz ustala kolejność zdarzeń i rozumie ich wzajemną zależność • wskazuje dialog w tekście • identyfikuje baśń, legendę, hymn • charakteryzuje komiks jako tekst kultury, wskazuje typowe dla niego cechy • rozumie swoistość tekstów kultury przynależnych do literatury, teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych	epickim wydarzenia układające się w wątki, wskazuje i omawia wątek główny oraz wątki poboczne, wskazuje punkt kulminacyjny zdarzeń, wskazuje w utworze bohaterów głównych i drugoplanowych • odróżnia dialog od monologu • jak w klasie IV oraz mit, bajkę, nowelę, przypowieść, opowiadanie • jak w klasie IV oraz charakteryzuje mit, bajkę, nowelę, przypowieść, wskazuje typowe dla nich cechy • wyodrębnia spektakl teatralny spośród innych przekazów, nazywa elementy charakterystyczne dla dzieła teatralnego, zna pojęcia: gra aktorska, dekoracja, kostiumy, rekwizyty, inscenizacja, scena, widownia, próba, reżyseria, scenariusz, charakteryzacja • jak w klasie IV oraz określa zadania członków ekipy filmowej, zna etapy	nym, wskazuje punkt kulminacyjny, rozumie powiązania między częściami utworu dramatycznego (akt, scena) • jak w klasie V oraz rozumie ich funkcje w utworze • jak w klasach poprzednich oraz przypowieść, powieść i utwór dramatyczny • rozpoznaje odmiany powieści i opowiadania: obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe • wskazuje cechy gatunkowe i omawia ich funkcję w utworze • jak w klasach poprzednich oraz charakteryzuje opowiadanie, powieść i wskazuje typowe dla nich cechy • jak w klasach poprzednich oraz wyodrębnia elementy składające się na spektakl teatralny i film, program informacyjny i rozrywkowy • wyodrębnia film spośród innych dziedzin sztuki, rozróżnia film animowany i aktorski • wyróżnia wśród przekazów audiowizualnych programy informacyjne, rozrywkowe, reklamy; nazywa ich tworzywo (obraz, dźwięk) i dostrze-

wyraża własny sąd o postaciach i zdarzeniach odczytuje przesłanie utworu, a w szczególności pouczenie w baśni charakteryzuje i ocenia bohaterów oraz ich postawy odnoszące się do takich wartości, jak miłość – nienawiść, przyjaźń – wrogość, prawdomówność – nieszczerłość	powstawania filmu, rozumie pojęcie adaptacji filmowej jak w klasie IV oraz określa zadania twórców dzieła teatralnego – aktora, reżysera, dekoratora, choreografa, suflera, reżysera dźwięku, reżysera światła rozumie pojęcie adaptacji teatralnej; odczytuje informacje o przedstawieniu z programu i afisza teatralnego jak w klasie IV oraz dostrzega w przekazie elementy o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym jak w klasie IV oraz odczytuje morał w bajce, przedstawia własne rozumienie utworu oraz sensory przenośne w przypowieści jak w klasie IV oraz określa wartości ważne dla bohatera	ga różnice między celem każdego komunikatu rozumie, czym jest adaptacja utworu, oraz wskazuje różnice między tekstem literackim a jego adaptacją jak w klasach poprzednich oraz posługuje się pojęciami z zakresu sztuki filmowej, np. kadr, scena, plan jak w klasach poprzednich oraz dostrzega zależności między rodzajem i funkcją komunikatu a jego odbiorcą (programy edukacyjne, rozrywkowe, informacyjne, reklamy) jak w klasach poprzednich oraz posługuje się pojęciami związanymi z przedstawieniem teatralnym i sztuką teatralną, a także odczytuje informacje z plakatu teatralnego jak w klasach poprzednich uzasadnia własne rozumienie utworu jak w klasach poprzednich

dokonyuje odczytania tekstów przez przekład intersemiotyczny	jak w klasie IV oraz odnosi treści tekstów kultury do własnego doświadczenia świadomie i z uwagą odbiera filmy, spektakle, koncerty, programy informacyjne i rozrywkowe zwłaszcza adresowane do dzieci i młodzieży	jak w klasach poprzednich oraz wykorzystuje w interpretacji tekstów doświadczenia własne oraz elementy wiedzy o kulturze

II. Tworzenie wypowiedzi

UCZEŃ MÓWI I PISZE

IV	V	VI
dostosowuje sposób wyrażania się do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej, takiej jak: prośba, pytanie, odmowa, wyjaśnienie, powiadomienie, przekonywanie świadomie dobiera wypowiedzenia oznajmujące, rozkazujące, pytające stosuje zasady etykiety językowej w typowych sytuacjach udziela odpowiedzi na zadane pytania w formie wypowiedzenia pojedynczego, złożonego, krótkiej wypowiedzi zadaje rzeczowe pytania	jak w klasie IV oraz poinstruowanie, składanie życzeń, zaproszenie, wywiad, informowanie, argumentowanie, wyrażanie emocji, ocen i opinii jak w klasie IV oraz w sytuacjach oficjalnych, typowych dla ucznia, np. apel, zaproszenie, podziękowanie jak w klasie IV jak w klasie IV oraz różnicuje pytania na zamknięte i otwarte w zależ-	jak w klasach poprzednich oraz podziękowanie, przemówienie, wystąpienie świadomie dobiera wypowiedzenia, by osiągnąć zamierzony cel (np. przekonać, zachęcić, przestrzec) jak w klasach poprzednich jak w klasach poprzednich oraz tworzy spójne, logiczne wypowiedzi zróżnicowane stylistycznie w zależności od intencji nadawcy, sytuacji komunikacyjnej i adresata jak w klasach poprzednich oraz świadomie w rozmowie

• określa sytuację komunikacyjną i rozumie jej wpływ na kształt wypowiedzi • wyraża wprost i pośrednio intencje w swoich komunikatach • nazywa uczucia • rozmawia na tematy związane z codziennością, otaczającą rzeczywistością, przeczytaną lekturą • gromadzi wyrazy określające i nazywające cechy charakteru bohatera na podstawie jego zachowań i postaw	ności od celu wypowiedzi • jak w klasie IV oraz skupia uwagę rozmówcy na swojej wypowiedzi (dobiera odpowiednie słownictwo, intonację, gestykulację, mimikę) • podczas rozmowy dokonuje selekcji informacji • jak w klasie IV oraz wypowiada się na temat intencji wyrażonych w komunikatach innych osób i tekstach literackich • jak w klasie IV oraz opisuje swoje przeżycia związane z sytuacją typową • jak w klasie IV oraz charakteryzuje postać literacką • jak w klasie IV oraz stosuje w opisie słownictwo nacechowane emocjonalnie, porównania, epitety	zadaje pytania uzupełniające • zadaje pytania alternatywne (przedstawia rozmówcy dwie możliwości rozwiązania problemu) • jak w klasach poprzednich oraz rozróżnia argumenty odnoszące się do faktów i logiki oraz odwołujące się do emocji • przestrzega zasad kulturalnej rozmowy, dyskutuje na wybrany temat • jak w klasach poprzednich • jak w klasach poprzednich oraz opisuje przeżycia bohatera literackiego • jak w klasach poprzednich oraz wyjaśnia motywy postępowania postaci literackiej • w charakterystyce uwzględnia zarówno informacje od narratora, innych bohaterów, jak i własne wnioski i opinie • jak w klasach poprzednich oraz tworzy wypowiedź zróżnicowaną ze względu na funkcję komunikatu (ekspresywna, impresywna, poetycka) • jak w klasach

• tworzy wypowiedź na zadany temat, stosuje odpowiednie do formy kompozycję i układ graficzny, rozumie funkcję akapitów • opisuje przedmiot, miejsce, krajobraz, postać, zwierzę, stosując poprawne formy gramatyczne wyrazów odmienne, zwłaszcza rzeczowników oraz przymiotników • opisuje dzieła kultury, np. obraz, ilustrację, plakat, stosując słownictwo określające umiejscowienie w przestrzeni (zwłaszcza przysłówki) • tworzy wypowiedzi zawierające proste informacje, np. przepisy kulinarne, zasady gier i zabaw • opowiada przebieg zdarzeń zgodnie z ich chronologią, opowiada o przeczytanych tekstach; stosuje poprawne formy czasowników, wykorzystuje przysłówki określające następstwo czasowe • mówi wyraźnie, właściwie akcentuje	• jak w klasach poprzednich oraz tworzy uporządkowaną kompozycyjnie, logiczną i spójną wypowiedź, zna zasady budowy akapitów i rozumie ich funkcje w tworzeniu całości myślowej • jak w klasie IV oraz rzeźbę, budowlę • jak w klasie IV oraz stosuje słownictwo wyrażające stosunek odbiorcy wobec dzieła • jak w klasie IV oraz instrukcja, ogłoszenie, dedykacja, zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie, krótka relacja • jak w klasie IV oraz stosuje w opowiadaniu różnego typu wypowiedzenia, wzbogaca je o elementy opisu przedmiotu, miejsca, wyglądu bohatera • wprowadza różne typy wypowiedzeń w zależności od celu i intencji wypowiedzi (zdania pojedyncze i złożone, równoważniki zdań) • jak w klasie IV oraz moduluje głos w celu	poprzednich • jak w klasach poprzednich oraz dostosowuje stylistycznie wypowiedź do jej funkcji • stosuje podstawowe terminy charakterystyczne dla danej dziedziny sztuki • jak w klasach poprzednich oraz regulamin, dłuższa relacja, sprawozdanie • jak w klasach poprzednich oraz świadomie wprowadza dialog, słownictwo opisujące przeżycia bohaterów jako element ożywiający akcję • przekształca różne typy wypowiedzeń w zależności od celu i intencji wypowiedzi (zdania pojedyncze i złożone, równoważniki zdań) • jak w klasach poprzednich

wyrazy, wprowadza pauzę, stosuje odpowiednią intonację wygłasza teksty poetyckie ze zrozumieniem, z uwzględnieniem interpunkcji, właściwego akcentowania i odpowiedniej intonacji tworzy wypowiedzi pisemne, takie jak dialog, plan ramowy wypowiedzi, opowiadanie, list prywatny, opis, prosta notatka; stosuje odpowiednią kompozycję i układ graficzny, uwzględnia poznane zasady ortograficzne i interpunkcyjne posługuje się współczesnymi formami komunikatów z zachowaniem zasad etykiety językowej	podkreślenia sensu wypowiedzi, wygłasza tekst z pamięci z odpowiednią intonacją i dykcją, napięciem emocjonalnym jak w klasie IV oraz interpretuje głosowo wybrane utwory poetyckie jak w klasie IV oraz plan szczegółowy wypowiedzi, opowiadanie z dialogiem (twórcze i odtwórcze), ogłoszenie, zaproszenie, list oficjalny, przewodnik, reklama	jak w klasach poprzednich oraz interpretuje głosowo wybrane fragmenty prozy jak w klasach poprzednich oraz sprawozdanie, folder, charakterystyka, komiks

III. Kształcenie językowe

IV	V	VI
Uczeń wykazuje się sprawnością językową z zakresu fonetyki i ortografii zna alfabet i potrafi się posługiwać słownikami dzieli wyrazy na głoski, litery, sylaby; rozróżnia funkcję zmiękczejącą i sylabotwórczą <i>i</i> poprawnie przenosi wyrazy do następnego	jak w klasie IV jak w klasie IV jak w klasie IV	jak w klasach poprzednich jak w klasach poprzednich jak w klasach poprzednich

wersu; w razie wątpliwości sprawdza podział wyrazu w słowniku ortograficznym wykorzystuje wiedzę o wymianie głosek <i>rz, o, ż, ch, h</i> w wyrazach pokrewnych oraz tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych poprawnie zapisuje wyrazy z <i>ó, ż</i> niewymienionym w podanych ortogramach poprawnie zapisuje samogłoski ustne i nosowe, spółgłoski twarde i miękkie, dźwięczne i bezdźwięczne stosuje zasadę zapisu wyrazów z <i>ch</i> i <i>rz</i> po spółgłoskach wykorzystuje wiedzę o sylabach w zapisie wyrazów rozpoczynających się częstkami: <i>ża-, żo-, żu-, ży-</i> w razie wątpliwości związanych z zapisem wyrazów dociera do informacji w słowniku ortograficznym	jak w klasie IV poprawnie zapisuje wyrazy z <i>rz</i> niewymienionym w podanych ortogramach oraz wyrazy z <i>h</i> jak w klasie IV oraz dostrzega różnice między wymową a zapisem głosek nosowych, dźwięcznych i bezdźwięcznych jak w klasie IV jak w klasie IV jak w klasie IV	jak w klasach poprzednich jak w klasach poprzednich jak w klasach poprzednich jak w klasach poprzednich jak w klasach poprzednich jak w klasach poprzednich
Uczeń wykazuje się sprawnością językową z zakresu słotwórstwa i ortografii dobiera wyrazy pokrewne, tworzy rodziny wyrazów odróżnia wyrazy pokrewne od synonimów	jak w klasie IV jak w klasie IV	jak w klasach poprzednich jak w klasach poprzednich

• tworzy wyrazy pochodne za pomocą formantów • analizuje znaczenia wyrazów (objaśnia ich sens, wyjaśnia podobieństwa i różnice znaczeniowe, domyśla się znaczenia na podstawie kontekstu) • wykorzystuje wiedzę o tworzeniu wyrazów pochodnych w zapisie wyrazów z częstkami typu: <i>-ów, -ówka, -ówna, -uś, -unek, -ura</i>	• jak w klasie IV • jak w klasie IV oraz rozumie funkcje neologizmów, zwłaszcza użytkowych • uświadamia sobie podczas lektury tekstów niewspółczesnych zmianę znaczenia niektórych wyrazów • jak w klasie IV oraz wykorzystuje wiedzę o wyrazach pokrewnych do poprawnego zapisu wyrazów	• jak w klasach poprzednich • jak w klasach poprzednich • jak w klasach poprzednich
Uczeń wykazuje się sprawnością językową z zakresu fleksji i ortografii • odróżnia części mowy odmienne od nieodmiennych • rozpoznaje części mowy: rzeczownik, przymiotnik, czasownik, przysłówek • stosuje poprawne formy gramatyczne rzeczownika, przymiotnika, czasownika • rozumie kategorie osoby, liczby, rodzaju, czasu czasownika i poprawnie ich używa w tekście mówionym i pisany	• jak w klasie IV oraz rozpoznaje liczebnik, zaimek i nieodmienne części mowy (przymimek, spójnik, partykuła, wykrzyknik) i określa ich funkcje w tekście • jak w klasie IV oraz liczebnik i zaimek • jak w klasie IV oraz poprawnie akcentuje różne formy czasownika, odróżnia formy dokonane od niedokonanych, rozpoznaje nieosobowe formy czasownika, poprawnie używa czasowników zakończonych na <i>-no, -to</i>	• jak w klasach poprzednich oraz wykorzystuje wiedzę o częściach mowy podczas analizy różnych tekstów kultury, tworzenia własnej wypowiedzi (ustnej i pisemnej) • jak w klasach poprzednich • jak w klasach poprzednich oraz rozpoznaje konstrukcję <i>z się</i>

• poprawnie stosuje formy czasu teraźniejszego oraz formy rodzaju męsko-osobowego i niemęsko-osobowego w czasie przeszłym i przyszłym • określa formy gramatyczne rzeczownika: przypadek, liczbę, rodzaj • rozróżnia rzeczowniki • określa formy gramatyczne przymiotnika: przypadek, liczbę, rodzaj • rozpoznaje przymiotnik jako określenie rzeczownika • rozpoznaje przysłówek jako określenie czasownika • wykorzystuje wiedzę o częściach mowy do zapisu wyrazów wielką i małą literą	• jak w klasie IV oraz stosuje formy trybu orzekającego, rozkazującego i przypuszczającego • odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych • jak w klasie IV oraz własne i pospolite, konkretne i abstrakcyjne • używa poprawnych form rzeczowników odmieniających się nieregularnie • jak w klasie IV oraz poprawnie stopniuje przymiotniki i określa ich funkcję w wypowiedzi • jak w klasie IV oraz poprawnie stopniuje przysłówki oraz rozumie ich funkcję w wypowiedzi • tworzy wyrażenia przyimkowe • poprawnie zapisuje wyrażenia przyimkowe • jak w klasie IV oraz poprawnie zapisuje zakończenia bezokoliczników i formy czasowników w trybie przypuszczającym • wykorzystuje wiedzę o częściach mowy do poprawnego zapisu <i>nie</i> z różnymi częściami	• jak w klasach poprzednich • rozumie konstrukcje strony czynnej i biernej czasownika oraz przekształca konstrukcje strony biernej i czynnej i odwrotnie, odpowiednio do celu i intencji wypowiedzi • jak w klasach poprzednich • jak w klasach poprzednich • jak w klasach poprzednich • jak w klasach poprzednich oraz wykorzystuje wiedzę o częściach mowy podczas analizy różnych tekstów kultury, tworzenia własnej wypowiedzi (ustnej i pisemnej)

	mowy wykorzystuje wiedzę o stopniowaniu przymiotników i przysłówków do poprawnego zapisu wyrazów	
Uczeń wykazuje się sprawnością językową z zakresu składni i interpunkcji tworzy wypowiedzi ze zdań pojedynczych odróżnia równoważnik zdania od zdania, zdanie pojedyncze od zdania złożonego celowo używa różnych typów wypowiedzi (oznajmujące, pytające, rozkazujące i wykrzyknikowe) wskazuje orzeczenie w zdaniu pojedynczym i w zdaniu złożonym	jak w klasie IV oraz rozróżnia zdanie pojedyncze rozwinięte od nierozwiniętego buduje wypowiedzenie pojedyncze rozwinięte jak w klasie IV oraz przekształca zdania pojedyncze w złożone, zwłaszcza za pomocą spójników jak w klasie IV oraz wskazuje podmiot w zdaniu i wyróżnia wyrazy będące określeniami w zdaniu rozumie funkcje głównych części zdania (podmiot, orzeczenie); wydziela w zdaniu grupę podmiotu i grupę orzeczenia, ustala stosunki nadrzędno-podrzędne i współrzędne oraz określa ich typy w zdaniu pojedynczym; wskazuje przydawkę, dopełnienie, okolicznik jak w klasie IV oraz łączy za pomocą	jak w klasach poprzednich oraz stosuje odpowiedni szyk wyrazów w zdaniu odróżnia zdania złożone współrzędnie od zdań złożonych podrzędnie i stosuje je w praktyce językowej jak w klasach poprzednich oraz rozpoznaje typy orzeczeń i podmiotów rozpoznaje zdanie bezpodmiotowe jak w klasach
stosuje wielką literę na		

początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na jego końcu w zależności od intencji wypowiedzi	spójników współrzędne związki wyrazowe w zdaniu • rozdziela przecinkiem jednorodne części zdania pojedynczego, stosuje przecinek przed odpowiednimi spójnikami • ujmuje cytaty w cudzośćw; stawia dwukropek przed wyliczeniem i cytatem	poprzednich oraz wydziela przecinkiem lub wpisuje w nawias wtrącone części wypowiedzenia • rozdziela przecinkiem wypowiedzenia składowe w wypowiedzeniu złożonym
Uczeń wykazuje się sprawnością językową z zakresu słownictwa • posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny • stosuje frazeologizmy i przysłowia związane z omawianą tematyką, objaśnia ich znaczenia dosłowne i metaforyczne • rozpoznaje słownictwo neutralne i wartościujące, rozumie jego funkcje w tekście; stosuje słownictwo, zwroty i wyrażenia służące do opisu • posługuje się słownictwem o znaczeniu dosłownym i przenośnym, posługuje się wyrazami wieloznacznymi	• jak w klasie IV oraz odróżnia wyrazy kolokwialne od wyrazów pochodzących z języka ogólnopolskiego • wskazuje główne cechy języka mówionego i języka pisanego • jak w klasie IV oraz posługuje się frazeologizmami pochodzenia biblijnego i mitologicznego • jak w klasie IV oraz formułowania ocen i opinii, wyrażania intencji, emocji i uczuć • jak w klasie IV oraz dobiera wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne (antonimy)	• jak w klasach poprzednich oraz odróżnia wyrazy gwarowe od potocznych • jak w klasach poprzednich oraz posługuje się przysłowiami i powiedzeniami regionalnymi • jak w klasach poprzednich • jak w klasach poprzednich

W zestawie lektur uwzględniono podział na klasy. To lektury podane w podstawie programowej, przykłady klasyki literatury (zarówno polskiej, jak i europejskiej), teksty popularnonaukowe oraz publicystyczne. Ich dobór pozwala na poznanie tradycji literatury i wszechstronny rozwój osobowości ucznia. Każdy omawiany utwór jest materiałem służącym do kształcenia własnej tożsamości, formowania odpowiednich postaw, tworzenia hierarchii ogólnie przyjętych norm etycznych, uczenia właściwych relacji międzyludzkich i świadomego uczestnictwa w kulturze.

KLASA IV

Lektury obowiązkowe (pozycje książkowe poznawane w całości):

Jan Brzechwa, *Akademia Pana Kleksa**

Janusz Christa, *Kajko i Kokosz. Szkoła latania* (komiks)*

Clive Staples Lewis, *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa**

Krótkie utwory literackie poznawane w całości, utwory literackie poznawane we fragmentach i utwory poetyckie):

René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, *Mikołajek* (wybór opowiadań)

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (opis wschodu słońca)

Józef Wybicki, *Mazurek Dąbrowskiego*

wybrane podania i legendy polskie

wybrane baśnie polskie i europejskie

Wybrane wiersze: Jana Brzechwy, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Joanny Kulmowej, Adama Mickiewicza, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego

*Krótsze lektury obowiązkowe z podstawy programowej są w całości zamieszczone w podręczniku, a do dłuższych tekstów literackich – ich tytuły oznaczono gwiazdką – zostały przygotowane propozycje omówienia lektury w całości.

LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA

PROPOZYCJE PROGRAMU *MIĘDZY NAMI* – utwory czytane we fragmentach w podręczniku oraz proponowane jako teksty czytane w całości (obowiązkowo dwie):

Liliana Bardijewska *Dom ośmiu tajemnic, Kot Karima i obrazki*

Justyna Bednarek *Pan Kardan i przygoda z vetustasem*

Luc Besson *Artur i Minimki*¹

Krystyna Boglar *Klementyna lubi kolor czerwony*

Grażyna Bąkiewicz *Ada i tajemnice Galla Anonima, Ada i sześć palców Warneńczyka, Ada, strażniczka skarbu*

Ewa Chotomska *Pamiętnik Felka Parerasy**

Carlo Collodi *Pinokio**

Anna Czerwińska-Rydel *Tajemnica Matyldy*

Roald Dahl *Charlie i fabryka czekolady**¹, *Wielkomilud*

Elena Favilli, Francesca Cavallo *Opowieści na dobranoc dla młodych buntowniczek*

Barbara Gawryluk *Dżok. Legenda o psiej wierności, Moc Amelki*

Melania Kapelusz *Koty, czyli historie z pewnego podwórka*

Barbara Kosmowska *Nieźle ziółko*

Asa Lind *Piaskowy Wilk* Francesca Simon *Tylko nie gotujcie Kopciuszka*
Andrzej Maleszka *Magiczne drzewo. Olbrzym**
Tomasz Małkowski *O Kamilu, który patrzy rękami, Poszukiwacze zaginionej wazy*
Antonia Michaelis *U nas w Ammerlo*
Jarosław Mikołajewski *Wędrówka Nabu*
Angela Nanetti *Mój dziadek był drzewem czereśniowym*
Ewa Nowak *Pajaczek na rowerze*
Ida Pierelotkin *Ala Betka*
Katarzyna Ryrych *Łopianowe pole, Pan Apoteker*
Agnieszka Suchowierska *Ada Judytka*
Marcin Szczygielski *Klątwa dziewiątych urodzin**
Dorota Terakowska *Babci Brygidy szalona podróż po Krakowie, Dzień i noc czarownicy**
Ian Whybrow *Księga straszliwej niegrzeczności*
Rafał Witek *Chłopiec z Lampedusy*

Wybór baśni i legend

baśnie Hansa Christiana Andersena, braci Grimm, Charles'a Perraulta oraz baśnie polskie i innych narodów: *Księżniczka na ziarnku grochu, Trzy świnki, Kot w butach, Czerwony Kapturek*

Legendy polskie z różnych regionów: *O toruńskich piernikach, O smoku wawelskim, O mikołajku nadmorskim, O hejnale krakowskim*

Wybór poezji

utwory poetyckie: Danuty Wawiłow, Joanny Papuzińskiej, Czesława Janczarskiego, Józefa Ratajczaka, Igora Sikiryckiego, Jerzego Ficowskiego, Władysława Broniewskiego, Jarosława Mikołajewskiego, Anny Kamińskiej, Agnieszki Frączek, Marcina Bryczyńskiego, Stanisława Grochowiaka, Zbigniewa Rossy

Wybór innych tekstów kultury

◆ filmy:

Opowieści z Narnii: Lew, czarownica i stara szafa (reż. Andrew Adamson, 2005), *Piotruś i Wilk* (reż. Suzie Templeton, 2006), *Artur i Minimki* (reż. Luc Besson, 2006), *Charlie i fabryka czekolady* (reż. Tim Burton, 2005), *Tytus, Romek i A'Tomek wśród złodziei marzeń* (reż. Leszek Marek Gałysz, 2002), *Superbrat* (reż. Birger Larsen 2009)

◆ przedstawienia teatralne²:

teatr telewizji, np. *Mechaniczna Magdalena* Andrzeja Maleszki, *Zapomniany diabeł* Jana Drdy w reż. Tadeusza Lisa

◆ komiksy:

wybrana część przygód Kaczora Donalda

◆ inne:

obraz (portret, scenka rodzajowa, pejzaż, martwa natura), ilustracja nawiązująca do tekstu, fotografia, reklama społeczna, tekst publicystyczny ze strony internetowej

* Utwory oznaczone gwiazdką są propozycją omówienia lektury w całości – do tych utworów zostały przygotowane scenariusze i karty pracy.

¹ Do podanych adaptacji tekstów zostały przygotowane propozycje związane z edukacją filmową.

² W miarę możliwości nauczyciel planuje wyjście do teatru na wybraną sztukę z repertuaru dziecięcego.

KLASA V

Lektury obowiązkowe (pozycje książkowe poznawane w całości):

Ferenc Molnár, *Chłopcy z Placu Broni**

Krótkie utwory literackie poznawane w całości, utwory literackie poznawane we fragmentach i utwory poetyckie):

Ignacy Krasicki, wybrane bajki;

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (fragmenty: opis burzy, zwyczaje i obyczaje: tańczenie poloneza, powrót z lasu, gotowanie bigosu)

wybrane mity greckie, w tym mit o powstaniu świata oraz mity o Prometeuszu, o Syzyfie, o Demeter i Korze, o Dedalu i Ikarze, o Heraklesie

Biblia: stworzenie świata i człowieka, przypowieść o miłosiernym Samarytaninie

Wybrane wiersze: Jana Brzechwy, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Joanny Kulmowej, Adama Mickiewicza, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego

*Krótsze lektury obowiązkowe z podstawy programowej są w całości zamieszczone w podręczniku, a do dłuższych tekstów literackich – ich tytuły oznaczone są gwiazdką – zostały przygotowane propozycje omówienia lektury w całości.

LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA

PROPOZYCJE PROGRAMU *MIĘDZY NAMI* – utwory czytane we fragmentach w podręczniku oraz proponowane jako teksty czytane w całości (obowiązkowo dwie):

Elżbieta J. Bartosik-Trebicka *Jeden plus jedna*

Paweł Beręsewicz *Na przykład Małgośka*

Radomiła Birkenmajer-Walczy *Ciotka, my i reszta świata*

Mull Brandon *Baśniobór**

Frances Hodgson Burnett *Tajemniczy ogród* *¹

Grażyna Bąkiewicz *Mówcie mi Bezprym*

Anna Czerwińska-Rydel *Jaśnie pan Pichon*

Roald Dahl *Matylda**

Jacek Dubois *A wszystko przez faraona*

Anna Dziewit-Meller *Damy, dziewczuchy, dziewczyny. Historia w spódnicy.*

Olaf Fritsche *Skarb Troi**

Lucy i Stephen Hawking *Jerzy i tajny klucz do Wszechświata*

Kalina Jerzykowska *Widma z ulicy Wydmowej*

Marek Kamiński *Razem na bieguny*

Dorota Kassjanowicz *Cześć, wilki!**

Izabella Klebańska *Siostrzyczka*

Barbara Kosmowska *Kolorowy szalik*

M.P. Kozłowski *Juniper Berry i tajemnicze drzewo*

Irena Landau *Ostatnie piętro*

Bolesław Leśmian *Przygody Sindbada Żeglarza*

Jason Lethcoe *Nieszczęśliwe przypadki Benjamina Piffa*
Ewa Nowak *Pajaczek na rowerze**
Ian Ogilvy *Lichotek i czarnoKsiążnik*
Anna Onichimowska *Galaktyczni szpiedzy*
J.K. Rowling *Harry Potter i Komnata Tajemnic**
Katarzyna Ryrych *Koniec świata nr 13**
Henryk Sienkiewicz *Bajka*
Francesca Simon *Harując z Herkulesem*
Dorota Suwalska *Marionetki Baby-Jagi*
Marcin Szczygielski *Za niebieskimi drzwiami**
Tomasz Trojanowski *Uciekinierzy*
Juliusz Verne *W 80 dni dookoła świata**
Katarzyna Wasilkowska *Już, już!*
Oscar Wilde *Szczęśliwy książkę*

Wybór poezji

utwory poetyckie: Adama Mickiewicza, Jana Lechonia, Anny Kamieńskiej, Czesława Miłosza, Jana Twardowskiego Juliana Tuwima, Józefa Ratajczaka, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Leopolda Staffa, Ewy Lipskiej, Joanny Kulmowej, Zbigniewa Herberta, Izabelli Klebańskiej, Marcina Brykczyńskiego

Wybór innych tekstów kultury

♦ filmy: *Shrek* (reż. Andrew Adamson, 2001), *Tajemniczy ogród* (reż. Agnieszka Holland, 1993), *W 80 dni dookoła świata* (reż. Frank Coraci, 2004), *Dzieci niebios* (reż. Majid Majidi 1997), *Na linii wzroku* (Joachim Dollhopf, Evi Goldbrunner, 2015), *Wojna na deski* (reż. Margien Rogaar, 2014), *Eskil i Trynidad* (reż. Stephan Apelgren, 2013), *Twardziele* (reż. Christian Lo, 2013), *Wallay* (reż. Berni Goldblat, 2017)

♦ przedstawienia teatralne²:

teatr telewizyjny, np. *Ballada o Kasi i drzewie* Andrzeja Maleszki, *Chłopiec i Anioł* w reż. Michała Rosy, adaptacja *Opowiadań dla dzieci* Isaaca Bashevisa Singera w reż. Piotra Cieplaka, *Walizka* Anny Onichimowskiej w reż. Piotra Trzaskalskiego

♦ komiksy:

René Goscinny, Albert Uderzo *Kiedy niebo spada na głowę*
Henryk Jerzy Chmielewski *Tytus malarzem*

♦ inne:

obraz (portret, scenka rodzajowa, pejzaż, martwa natura), fresk, fotoreportaż, rzeźba, plakat teatralny, reklama komercyjna

* Utwory oznaczone gwiazdką są propozycją omówienia lektury w całości – do tych utworów zostały przygotowane scenariusze i karty pracy.

¹ Do podanych adaptacji tekstów zostały przygotowane propozycje związane z edukacją filmową.

² W miarę możliwości nauczyciel planuje wyjście do teatru na wybraną sztukę z repertuaru dziecięcego.

KLASA VI

LEKTURY Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Lektury obowiązkowe (pozycje książkowe poznawane w całości):

John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem**

Krótkie utwory literackie poznawane w całości, utwory literackie poznawane we fragmentach i utwory poetyckie:

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (fragmenty sceny z koncertem Wojskiego, polowanie)
mity: o Tezeuszu i Ariadnie, Orfeuszu i Eurydyce, o Dedalu i Ikarze
wybrane podania i legendy polskie: o Lechu, o Kraku

Wybrane wiersze: Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Anny Kamieńskiej, Juliusza Słowackiego, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego, oraz pieśni patriotyczne (w tym *Rota* Marii Konopnickiej).

*Krótsze lektury obowiązkowe z podstawy programowej są w całości zamieszczone w podręczniku, a do dłuższych tekstów literackich – ich tytuły oznaczone są gwiazdką – zostały przygotowane propozycje omówienia lektury w całości.

LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA

PROPOZYCJE PROGRAMU *MIĘDZY NAMI* – utwory czytane we fragmentach w podręczniku oraz proponowane jako teksty czytane w całości (obowiązkowo dwie):

Paweł Beręsewicz *Tajemnica człowieka z blizną*
Paweł Beręsewicz, Wojciech Cesarz, Barbara Kosmowska, Andrzej Maleszka, Katarzyna Ryrych, Katarzyna Terechowicz *Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach*
Alan Bradley *Flawia de Luce. Zatrute ciasteczko*
Grażyna Bąkiewicz, Kazimierz Szymeczko, Paweł Wakuła *Odzyskana niepodległość. 10 opowiadań z XX wieku, Walka o wolność. 10 opowiadań z czasów zaborów*
Frank Cottrell Boyce *Miliony*
Eoin Colfer *Artemis Fowl*
Francesco D'Adamo *Iqbal**
Cornelia Funke *Atramentowe serce**
Neil Gaiman *Koralina*
Lyn Gardner *Wiejemy do lasu**
Grzegorz Gortat, *Moje cudowne dzieciństwo w Aleppo**
Andrzej Marek Grabowski *Wojna na Pięknym Brzegu*
Barbara Kosmowska *Panna Foch*
Stanisław Lem, *Bajki robotów*, wybrany utwór
Anna Onichimowska *Najwyższa góra świata, Dzień czekolady*
Renata Piątkowska *Która to Malala?**
Jacek Podsiadło *Czerwona kartka dla Sprężyny*
Bjarne Reuter *Hodder ocala świat*
Katarzyna Ryrych *Wyspa mojej siostry*
Małgorzata Strękowska-Zaremba *Złodzieje snów*
Marcin Szczygielski *Czarny młyn**, *Arka czasu**, *Teatr niewidzialnych dzieci*
Dorota Terakowska *Córka Czarownic*

Wybór poezji

utwory poetyckie: Jana Kochanowskiego, Wisławy Szymborskiej, Juliana Tuwima, Joanny Kulmowej, Marcina Brykczyńskiego

* Utwory oznaczone gwiazdką są propozycją omówienia lektury w całości – do tych utworów zostały przygotowane scenariusze i karty pracy.

Wybór innych tekstów kultury

filmy:

◆ *Atramentowe serce* (reż. Iain Softley, 2008), *Most do Terabithii* (reż. Gabor Csupo, 2007), *Ekspres polarny* (reż. Robert Zemeckis, 2004), *Alicja w Krainie Czarów* (reż. Tim Burton, 2010), *Koralina i tajemnicze drzwi* (reż. Henry Selick, 2009), *Felix* (reż. Roberta Durrant, 2013), *Sekrety wojny* (reż. Dennis Bots, 2014), *Mamo, kocham cię* (reż. Janis Nords, 2013), *Supa modo* (reż. Likarion Wainaina, 2018), *Dziewczynka w trampkach* (reż. Haifaa al-Mansour, 2012), *Bez granic* (reż. Amirhossein Asgari, 2014), *Pan od muzyki* (reż. Christophe Barratier, 2004)

◆ przedstawienia teatralne²:

teatr telewizyjny, np. *Pastorałka* Leona Schillera w reż. Laco Adamika, *Oskar i pani Róża* Erica-Emmanuela Schmitta w reż. Marka Piwowskiego

◆ komiks:

René Goscinny i Albert Uderzo – wybrana część przygód Asteriksa (np. *Osiedle bogów*, *Odyseja Asteriksa*, *Asteriks u Reszehezady*), Charles Dixon, Sean Deming, David Wenzel *Hobbit. Komiks* (adaptacja)

◆ obraz (portret, scenka rodzajowa, pejzaż, martwa natura), kolaż, kadr filmowy, afisz teatralny, plakat kinowy, reklama

¹ Do podanych adaptacji tekstów zostały przygotowane propozycje związane z edukacją filmową.

² W miarę możliwości nauczyciel planuje wyjście do teatru na wybraną sztukę z repertuaru dziecięcego.

TREŚCI NAUCZANIA klasy VII–VIII

Treści nauczania	VII	VII
słuchanie	• słuchanie z uwagą wypowiadających się osób oraz sporządzanie	• jak w klasie VII oraz słuchanie dłuższych komuni-

rozumienie słuchanego tekstu w różnych sytuacjach komunikacyjnych: rozmowa, dyskusja, monolog, przemówienie, wywiad, teksty popularnonaukowe, naukowe, publicystyczne, np. reportaż	krótkich notatek dotyczących wysłuchanych wypowiedzi (np. w formie punktów, mapy mentalnej itp.) • krytyczne słuchanie tekstów literackich w wykonaniu kolegów i koleżanek oraz artystów (np. nagrania wzorcowej recytacji), połączone z umiejętnością wyrażania własnej opinii • opisywanie odczuć związanych z odbiorem tekstu • określanie tematu i problemu, rozumienie poleceń, wyszukiwanie i selekcjonowanie informacji zawartych w wysłuchanym tekście, wyciąganie wniosków i uogólnianie, cytowanie odpowiednich fragmentów • odróżnianie faktów od opinii oraz rozpoznawanie różnicy między fikcją a kłamstwem, rozpoznawanie, aluzji, sugestii, ironii	katów z jednoczesnym sporządzaniem notatek • precyzyjne porządkowanie informacji w zależności od ich funkcji w przekazie • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz rozpoznawanie mniej oczywistych zabiegów manipulacyjnych (np. przemilczenia, niedopowiedzenia)
	• rozpoznawanie wypowiedzi o charakterze emocjonalnym, argumentacyjnym, wskazywanie komunikatów będących informacją, komentarzem czy oceną, a także wskazywanie tezy, argumentów i wniosków w słuchanej wypowiedzi argumentacyjnej	• jak w klasie VII oraz analizowanie i interpretowanie komunikatów o charakterze perswazyjnym i manipulacyjnym
	• rozpoznawanie intencji osoby wypowiadającej się (np. aprobaty, dezaprobaty, negacji, kpiny, ironii)	• jak w klasie VII oraz analizowanie środków manipulacji, prowokacji i agresji zawartej w wypowiedzi
	• dostrzeganie zróżnicowania słownictwa, wskazywanie terminów naukowych, neologizmów, zdrobnień, zgrubień, frazeologizmów, homonimów	• jak w klasie VII oraz rozpoznawanie zróżnicowania stylistycznego wypowiedzi, archaizmów, kolokwializmów; analizowanie cudzej wypowiedzi pod kątem

	• identyfikowanie danej wypowiedzi do literatury pięknej, naukowej, popularnonaukowej, publicystyki	poprawności językowej i stylistycznej • jak w klasie VII
estetyka i organizacja wypowiedzi	• płynne wypowiadanie się na dany temat z zachowaniem spójności i logicznego uporządkowania treści, dążenie do precyzyjnego wysławiania się; świadomy dobór słownictwa (m.in. synonimy, antonimy, związki frazeologiczne) • dbałość o poprawność i zróżnicowanie stylistyczne wypowiedzi w zależności od intencji nadawcy, sytuacji komunikacyjnej i adresata; świadome stosowanie różnych typów i konstrukcji wypowiedzi ze znajomością ich funkcji (zdania pojedyncze – zdania podrzędne, strona czynna – strona bierna, formy osobowe czasownika – imiesłowy, mowa zależna – mowa niezależna) • świadoma troska o poprawność artykulacyjną i właściwe stosowanie akcentu wyrazowego i zdaniowego • rozróżnianie normy językowej wzorcowej oraz użytkowej i stosowanie się do nich • sprawne posługiwanie się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny • skupianie uwagi słuchacza przez dobór odpowiedniego słownictwa,	• jak w klasie VII oraz dostosowanie szyku wyrazów i zdań składowych do rodzaju przekazywanych treści oraz modulowanie głosu w celu nadania wypowiedzi odpowiedniego sensu (ton uroczysty, pochwalny, parodystyczny, ironiczny) • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz świadome kształtowanie wypowiedzi przez wprowadzanie do niej ironii, metafory, elementów perswazji itp. • jak w klasie VII oraz przestrzeganie granic stosowania slangu młodzieżowego • jak w klasie VII

	intonację, gestykulację, mimikę	
podejmowanie w wypowiedziach ponadczasowych zagadnień egzystencjalnych, np. temat miłości, przyjaźni, śmierci, cierpienia, lęku, nadziei, wiary, samotności, inności, poczucia wspólnoty, solidarności, sprawiedliwości wypowiadanie się za pomocą różnych form wypowiedzi (opis, opis sytuacji i przeżyć, opowiadanie, streszczenie, charakterystyka, przemówienie, recenzja, dyskusja, wywiad, wypowiedź argumentacyjna)	• omawianie wybranych zagadnień na podstawie własnych doświadczeń i obserwacji, poznanych dzieł literackich oraz innych tekstów kultury • gromadzenie i porządkowanie informacji potrzebnych do wypowiedzi • tworzenie wypowiedzi bogatych pod względem merytorycznym, o celowej kompozycji, spójnej strukturze; posługiwanie się słownictwem z określonych kręgów tematycznych • wnioskowanie, wyrażanie i uzasadnianie własnego zdania z przytaczaniem odpowiednich argumentów i cytatów • używanie środków językowych wyrażających stosunek mówiącego do przedstawianych treści; uczestniczenie w dyskusji zgodnie z zasadami kultury, nawiązywanie do wypowiedzi przedmówców, wprowadzenie do przemówienia figur retorycznych • dokonywanie interpretacji głosowych tekstów poetyckich z uwzględnieniem odpowiedniej intonacji, tempa, modulacji głosu	• jak w klasie VII oraz formułowanie uogólnień dotyczących postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych, kulturowych; dostrzeganie i formułowanie refleksji na temat uniwersalnych wartości humanistycznych • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz formułowanie podsumowania, wniosków z dyskusji oraz porządkowanie argumentów według ich ważności, przekonywanie się do czyichś poglądów lub polemizowanie z nimi, parafrazowanie czyichś wypowiedzi • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz tekstów prozatorskich
etyka wypowiedzi	• dostrzeganie etycznego wymiaru języka (prawda, kłamstwo, przemilczenie informacji, brutalizacja	• jak w klasie VII

	wypowiedzi) • wystrzeżenie się brutalności słownej, odpowiednie reagowanie na agresję słowną • przestrzeganie zasad etyki mowy w różnych sytuacjach komunikacyjnych • znajomość konsekwencji kłamstwa, ironii • znajomość formuł grzecznościowych oraz konwencji językowych i stosowanie ich w zależności od środowiska; świadomość konsekwencji używania formuł niestosownych i obraźliwych	• jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz manipulacji • jak w klasie VII
CZYTANIE I ROZUMIENIE CZYTANEGO TEKSTU		
głośne czytanie	• płynne czytanie tekstów, uwzględnianie przerzutni, przestrzeganie zasad interpunkcji, poprawne akcentowanie i właściwa intonacja, interpretacja głosowa tekstu poetyckiego	• jak w klasie VII oraz tekstu prozatorskiego
rozumienie czytanego tekstu	• opisywanie odczuć związanych z odbiorem tekstu • określanie tematu i problemu, rozumienie poleceń, wyszukiwanie i selekcjonowanie informacji zawartych w tekście, przytaczanie cytatów, wyciąganie wniosków i uogólnianie • dostrzeganie kategorii estetycznych w tekstach kultury (komiizmu, karykatury, ironii) i określanie funkcji • wskazywanie funkcji środków stylistycznych zastosowanych w utworze: neologizmów, metafor, symboli, alegorii, inwokacji, przerzutni, średniówki, epitetów, porównań, prozaizmów, zgrubień, zdrobnień, powtórzeń, pytań retorycznych, apostrof, różnego typu zdań i równoważni-	• jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz dostrzeganie tragizmu, wskazywanie cech groteski • jak w klasie VII oraz wskazywanie niejednorodności stylowej i przenikania kategorii estetycznych oraz ich funkcji w dziele

	ków, rymu, rytmu, wyrazów dźwiękonaśladowczych • posługiwanie się terminami: wiersz stroficzny, wiersz sylabiczny, wiersz wolny • sporządzanie notatek na podstawie czytanego tekstu (np. w formie punktów, mapy mentalnej, tabeli itp.) • podejmowanie prób porządkowania informacji w zależności od ich funkcji w przekazie • odróżnianie informacji o faktach od opinii oraz rozpoznawanie różnicy między fikcją a kłamstwem • rozpoznawanie wypowiedzi o charakterze emocjonalnym, argumentacyjnym oraz wskazywanie komunikatów będących informacją, komentarzem czy oceną, a także wskazywanie tezy, argumentów i wniosków w wypowiedzi argumentacyjnej • rozpoznawanie intencji zawartej w tekście kultury (np. negacji, kpiny, aprobaty, dezaprobaty), dostrzeganie ironii • czerpanie dodatkowych informacji z przypisu • dostrzeganie zróżnicowania słownictwa, wskazywanie terminów naukowych, archaizmów, neologizmów oraz rozumienie ich funkcji w tekście • wykorzystywanie wiedzy	• jak w klasie VII oraz terminy: archaizm, peryfraza, wyliczenie, paralelizm składniowy • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz świadome porządkowanie i selekcjonowanie informacji w zależności od ich funkcji w przekazie • jak w klasie VII oraz rozpoznawanie mniej oczywistych zabiegów manipulacyjnych (np. przemilczenia, niedopowiedzenia) • jak w klasie VII oraz rozpoznawanie i wskazywanie komunikatów o charakterze perswazyjnym • jak w klasie VII oraz rozpoznawanie prowokacji, manipulacji i agresji zawartych w wypowiedzi • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz rozpoznawanie zróżnicowania stylistycznego wypowiedzi • jak w klasie VII

	o języku do analizy i interpretacji czytanych tekstów	
utwory epickie	• odróżnianie tekstów epickich od tekstów innych rodzajów literackich oraz określanie specyfiki tekstów epickich • odróżnianie fikcji literackiej od rzeczywistości, realizmu od fantastyki, posługiwanie się terminami: fikcja prawdopodobna, fikcja fantastyczna • rozróżnianie narracji pierwszoosobowej od trzecioosobowej • wskazywanie elementów konstrukcyjnych świata przedstawionego w utworze (bohater, wydarzenia, czas, miejsce, fabuła, akcja, wątek) • wskazywanie w tekście epickim fragmentów będących opisem, opisem sytuacji, dialogiem, charakterystyką bezpośrednią, opisem przeżyć, monologiem wewnętrznym • rozpoznawanie przynależności rodzajowej i gatunkowej czytanego utworu (opowiadanie, nowela, przypowieść, powieść i jej typy, utwory <i>fantasy</i>, literatura faktu), wskazywanie cech decydujących o przynależności do danego gatunku • wskazywanie elementów epickich w balladzie i satyrze • omawianie funkcji elementów konstrukcyjnych utworu: tytułu, podtytułu, puenty, punktu kulminacyjnego	• jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz określanie i omawianie funkcji narratora i wpływu typu narracji na kształt utworu • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz bajka, epepeja, powiastka filozoficzna • jak w klasie VII • jak w klasie VII
utwory liryczne	• odróżnianie tekstów lirycznych od tekstów innych rodzajów	• jak w klasie VII oraz rozpoznawanie typów liryki (liry-

	literackich oraz określanie specyfiki tekstów lirycznych • określanie podmiotu lirycznego, odróżnianie go od autora tekstu; charakteryzowanie podmiotu mówiącego • wskazywanie elementów konstrukcyjnych utworu lirycznego (bohater liryczny, sytuacja liryczna, obraz poetycki) • wskazywanie elementów konstrukcyjnych wiersza (strofa, wers), tytułu, podtytułu oraz omawianie ich funkcji w utworze • rozpoznawanie przynależności gatunkowej czytanego utworu (hymn, pieśń, tren) oraz wskazywanie cech decydujących o przynależności do danego gatunku • wskazywanie elementów lirycznych w balladzie i satyrze	ka pośrednia, bezpośrednia, inwokacyjna); analizowanie sposobu ich przedstawienia i wpływu na kształt utworu • wskazywanie i charakteryzowanie podmiotu zbiorowego • jak w klasie VII oraz puenty i motta • jak w klasie VII oraz fraszka • jak w klasie VII
utwory dramatyczne	• odróżnianie tekstów dramatycznych od tekstów innych rodzajów literackich oraz określanie ich specyfiki • wskazywanie elementów konstrukcyjnych treści utworu dramatycznego (dialogi, monologi bohaterów, didaskalia) • wskazywanie elementów konstrukcyjnych dramatu (akt, scena, odsłona, tekst główny i tekst poboczny) • rozpoznawanie przynależności gatunkowej czytanego utworu (komedii) oraz wskazywanie elementów akcji charakterystycznych dla tych gatunków • wskazywanie elementów dramatycznych w balladzie i satyrze	• jak w klasie VII oraz analizowanie sposobu ich przedstawienia i wpływu na kształt utworu • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz tragedia • jak w klasie VII

teksty publicystyczne	• rozróżnianie gatunków publicystycznych: prasowych, radiowych, telewizyjnych (wywiad, artykuł); wyjaśnianie roli tytułu w tekście prasowym • dostrzeganie różnic między tekstem literackim a tekstem naukowym i popularnonaukowym	• jak w klasie VII oraz reportaż; wskazywanie i omawianie cech charakterystycznych dla różnych gatunków publicystycznych
odbiór innych tekstów kultury	• odróżnianie tekstów użytkowych od tekstów kultury przynależnych do różnych rodzajów sztuki, analizowanie reklam, dostrzeganie dominujących funkcji tych tekstów • dostrzeganie swoistych cech w tekstach współczesnej kultury popularnej (komiks) oraz dostrzeganie funkcji ilustracyjnej i interpretacyjnej dzieła, wykrywanie związku między dziełem plastycznym a literackim, omawianie podstawowych funkcji kolorystyki, symbolu, alegorii w kontekście dzieła • analizowanie i próby interpretacji obrazu, grafiki, plakatu, z uwzględnieniem elementarnego słownictwa związanego ze specyfiką omawianego dzieła • określanie wartości estetycznych poznanych tekstów kultury	• jak w klasie VII oraz wskazywanie językowych i pozajęzykowych środków perswazji i manipulacji • jak w klasie VII oraz piosenka, odnajdywanie nawiązań do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych; rozpatrywanie komiksu i piosenki w kategorii sztuki • jak w klasie VII oraz rzeźba, fotografia, omawianie i interpretowanie związków dzieła sztuki z prądami filozoficznymi, kierunkami w sztuce, obyczajami, religii • jak w klasie VII
film i teatr	• dostrzeganie funkcji pozajęzykowych środków wyrazu w sztuce filmowej i teatralnej (muzyka, mimika, ruch, scenografia) • analizowanie i próby interpretacji filmu i spektaklu teatralnego z uwzględnieniem elementarnego słownictwa związanego ze specyfiką omawianego dzieła, np. plan filmowy, scenariusz, scenografia	• jak w klasie VII oraz rozróżnianie gatunków filmowych i określanie roli reżysera, aktora, scenografa w procesie powstawania filmu lub przedstawienia • jak w klasie VII oraz próby oceny ze względu na wartość poznawczą, kulturalną i etyczną; samodzielne krytyczne ocenianie z argumentacją

interpretacja tekstów kultury i wartościowanie	• odczytywanie tekstów kultury na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym; próby uwzględniania niezbędnych kontekstów, np. odniesień do biografii autora, mitów, wydarzeń historycznych, ważnych zjawisk kulturowych, kontekstów historycznoliterackich, społecznych • dostrzeganie aluzji literackich i próby samodzielnego uzasadniania tego typu odczytań • określanie w poznawanych tekstach kultury tematyki egzystencjalnej i poddawanie jej refleksji • posługiwanie się pojęciami wartościującymi dotyczącymi patriotyzmu, nacjonalizmu, tolerancji, piękna, brzydoty itp.	• jak w klasie VII oraz kontekstów filozoficznych; samodzielne, krytyczne interpretowanie z uwzględnieniem różnych kontekstów • dostrzeganie zróżnicowania postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych, kulturowych, z uwzględnieniem ich wpływu na kształtowanie tożsamości • jak w klasie VII oraz dostrzeganie i formułowanie refleksji na temat uniwersalnych wartości humanistycznych na podstawie omawianych dzieł literackich oraz innych tekstów kultury, np. miłość, przyjaźń, śmierć, cierpienie, lęk, nadzieja, wiara, samotność, inność, solidarność, sprawiedliwość
PISANIE		
estetyka i organizacja wypowiedzi	• redagowanie tekstów zgodnych z tematem, o logicznym układzie treści i przejrzystej kompozycji, celowe stosowanie akapitów i wskaźników zespolenia, unikanie powtarzania wyrazów i konstrukcji gramatycznych oraz dążenie do świadomego doboru słownictwa (synonimy, antonimy, związki frazeologiczne) w celu precyzyjnego wypowiedzenia się • sporządzanie bibliografii i przypisów	• jak w klasie VII oraz dostosowanie szyku wyrazów i zdań składowych do rodzaju przekazywanych treści, różnicowanie stylistyczne wypowiedzi w celu nadania jej odpowiedniego sensu (ton uroczysty, pochwalny, parodystyczny, ironiczny) • jak w klasie VII

	• sporządzanie planu dłuższych form wypowiedzi • dbałość o poprawność i zróżnicowanie stylistyczne wypowiedzi w zależności od intencji nadawcy, sytuacji komunikacyjnej i adresata • świadome stosowanie różnych typów i konstrukcji wypowiedzi ze świadomością ich funkcji (zdania pojedyncze – zdania podrzędne, strona czynna – strona bierna, formy osobowe czasownika – imiesłowy, mowa zależna – mowa niezależna) • świadoma troska o estetykę zapisu, wyodrębnianie akapitów, poprawność ortograficzną i interpunkcyjną • dokonywanie starannej redakcji tekstu pisanego na komputerze; umiejętne formatowanie tekstu, dobieranie rodzaju czcionki, stosowanie właściwych odstępów, wyznaczanie marginesów, justowanie tekstu, korekta • pisanie ze świadomością rozróżnienia normy językowej wzorcowej oraz użytkowej i stosowanie się do nich; sprawne posługiwanie się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny; przestrzeganie granic stosowania slangu młodzieżowego, unikanie kolokwializmów, dokonywanie korekty własnych tekstów, eliminacja błędów językowych	• jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz świadome kształtowanie wypowiedzi przez wprowadzanie do niej ironii, metafory, elementów perswazji itp. • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII
podejmowanie w wypowiedziach pisemnych ponadczasowych zagadnień egzystencjalnych, np. temat miłości,	• podejmowanie w wypowiedziach pisemnych wybranych zagadnień na podstawie własnych doświadczeń i obserwacji, poznanych dzieł literackich oraz innych tekstów kultury	• jak w klasie VII oraz zapisywanie uogólnień dotyczących postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych, kulturowych, uwzględnianie refleksji

przyjaźni, śmierci, cierpienia, lęku, nadziei, wiary, samotności, inności, poczucia wspólnoty, solidarności, sprawiedliwości	• tworzenie wypowiedzi bogatych pod względem merytorycznym, o celowej kompozycji, spójnej strukturze, posługiwanie się słownictwem z określonych kręgów tematycznych; wyrażanie i uzasadnianie własnego zdania z przytaczaniem odpowiednich cytatów • porządkowanie argumentów według ich ważności; świadome stosowanie środków językowych zapewniających streszczeniu skrótość wypowiedzi; streszczanie tekstów literackich o achronologicznym układzie wydarzeń • przekonywanie się do czyichś poglądów lub polemizowanie z nimi, wprowadzenie do wypowiedzi pisemnych figur retorycznych • używanie środków językowych wyrażających stosunek piszącego do przedstawianych treści	dotyczących uniwersalnych wartości humanistycznych • jak w klasie VII oraz formułowanie podsumowania, wniosków z dyskusji • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII
pisemne wypowiadanie się za pomocą różnych form wypowiedzi	• redagowanie notatki w postaci tekstu ciągłego, planu, wykresu, tabeli itp. • przekształcanie dialogu na zwięzłą relację z dialogu; redagowanie streszczenia na podstawie sporządzonego wcześniej planu • zapisywanie dialogu, wprowadzanie go do opowiadania; próby konstruowania wywiadu, rozumienie celu autoryzowania wywiadu • przekształcanie tekstów, skracanie, streszczanie	• jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz

opis	• redagowanie opisu postaci, dzieła sztuki, krajobrazu; świadome stosowanie przymiotników i słownictwa nazywającego stosunki przestrzenne • posługiwanie się w opisie dzieła sztuki podstawową wiedzą dotyczącą czasu powstania dzieła, zawieranie elementów oceny i próby interpretacji • redagowanie opisu przeżyć wewnętrznych bohatera literackiego z uwzględnieniem podania przyczyn, nazw uczuć, słownictwa opisującego wewnętrzne i zewnętrzne przejawy uczuć • redagowanie opisu sytuacji ze szczególnym uwzględnieniem statycznego przedstawienia scenerii, dynamicznego opisu wydarzeń (głównego i towarzyszących), zachowania jedności czasu • wprowadzanie do wypowiedzi pisemnych elementów opisu przeżyć wewnętrznych (nazywanie uczuć i doznań)	rozbudowywanie i parafrazowanie • jak w klasie VII oraz stosowanie w opisie podstawowej terminologii z zakresu danej dziedziny sztuki i wprowadzanie do opisu interpretacji dzieła • jak w klasie VII • jak w klasie VII
opowiadanie	• redagowanie opowiadania odtwórczego, twórczego, z zastosowaniem różnych perspektyw narracyjnych; stosowanie mowy zależnej i niezależnej, wprowadzanie dialogu, próby zachowania realiów świata przedstawionego • pisanie opowiadania wzbogacającego na przykład opisem przeżyć wewnętrznych, charakterystyką	• jak w klasach poprzednich oraz wprowadzanie elementów charakterystyki pośredniej i podejmowanie prób indywidualizacji języka bohaterów • jak w klasie VII
charakterystyka	• redagowanie charakterystyki postaci rzeczywistej i fikcyjnej	• jak w klasie VII oraz reda-

rozprawka list recenzja teksty użytkowe	• redagowanie krótkich wypowiedzi argumentacyjnych jako wprowadzenie do rozprawki z zastosowaniem słownictwa argumentacyjnego, przeprowadzanie wnioskowania jako elementu wyводу argumentacyjnego • redagowanie rozprawki dowodzącej podanej tezy; podejmowanie w rozprawkach problematyki związanej z lekturą; samodzielne formułowanie tezy lub hipotezy, porządkowanie argumentów, potwierdzanie argumentów cytataami, odróżnianie argumentów od przykładów • redagowanie listu prywatnego, oficjalnego, SMS-a, e-maila na podstawie sytuacji z życia oraz lektury • redagowanie krótkich wypowiedzi jako wprowadzenie do recenzji, z zastosowaniem słownictwa oceniającego i wyrazów modalnych, czyli precyzujących stosunek piszącego do wyrażanych treści • sporządzanie opisu bibliograficznego	gowanie charakterystyki porównawczej i charakteryzowanie zbiorowości oraz redagowanie autocharakterystyki • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz redagowanie rozprawki poruszającej problemy związane z historią, filozofią, sztuką itp. • jak w klasie VII oraz w liście oficjalnym z dostosowaniem stylistyki do wymogów tej formy • jak w klasie VII oraz redagowanie recenzji książki, filmu, przedstawienia teatralnego, z uwzględnieniem słownictwa typowego dla danego tekstu kultury • jak w klasie VII oraz podanie, CV, list motywacyjny
etyka wypowiedzi	• uwzględnianie etycznego wymiaru języka (prawda, kłamstwo, przemilczenie informacji w wypowiedziach pisemnych) • przestrzeganie zasad etyki w różnych sytuacjach komunikacyjnych • znajomość konsekwencji	• jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII

	kłamstwa, manipulacji, ironii; świadomość niebezpieczeństwa oszustwa i manipulacji powodowanych anonimowością uczestników komunikacji w sieci • znajomość formuł grzecznościowych oraz konwencji językowych i stosowanie ich w zależności od środowiska; świadomość konsekwencji używania formuł niestosownych i obraźliwych	• jak w klasie VII
fonetyka	• poznawanie procesu powstawania głosek, różnic artykulacyjnych między głoskami; wyjaśnianie mechanizmu powstawania upodobnień i uproszczeń artykulacyjnych • wykorzystywanie wiedzy z fonetyki w celu zadbania o akcentowanie i poprawną wymowę • objaśnianie różnicy między głoską a literą; podział wyrazów na sylaby; wykorzystywanie wiedzy z fonetyki do poprawnego zapisu wyrazów • wskazywanie funkcji zastosowanych w utworze środków fonetycznych (rymu, rytmu, wyrazów dźwiękonaśladowczych)	• jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII
słowotwórstwo i słownictwo	• poznawanie procesów powstawania wyrazów, rozróżnianie wyrazów podzielnych i niepodzielnych słowotwórczo, wskazywanie wyrazu podstawowego i pochodnego, rdzenia, tematu słowotwórczego i formantu w wyrazach pochodnych oraz rozumienie funkcji formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym • wykorzystywanie wiedzy z zakresu budowy słowotwórczej wyrazów do ich poprawnego zapisu • rozpoznawanie wyrazów	• jak w klasie VII oraz świadome wykorzystanie wiedzy z zakresu budowy słowotwórczej wyrazu do tworzenia precyzyjnych wypowiedzi • jak w klasie VII oraz analizowanie zależności między treścią a zakresem wyrazu • jak w klasie VII oraz wyko-

	należących do tej samej rodziny • odróżnianie wyrazów pokrewnych od synonimów, posługiwanie się wyrazami bliskoznacznymi i antonimami, związkami frazeologicznymi w celu wzbogacenia leksykalnego wypowiedzi • rozpoznawanie wyrazów wieloznacznych, homonimów • wskazywanie funkcji zastosowanych w utworze słowotwórczych środków stylistycznych (neologizmów, zgrubień, zdrobnień) i leksykalnych środków stylistycznych (metafor, epitetów, porównań, oksymoronów)	rzystywanie wiedzy z zakresu budowy wyrazów rodzimych i zapożyczonych do ich poprawnego zapisu; określanie ich funkcji w tekście • jak w klasie VII oraz archaizmów, wykorzystanie wiedzy o słowotwórczych i leksykalnych środkach stylistycznych do samodzielnej analizy tekstów literackich, innych tekstów kultury oraz języka potocznego
fleksja	• rozpoznawanie odmiennych i nieodmiennych części mowy, ich pisownia z partykułą <i>nie</i> • poprawna odmiana, stosowanie poprawnych form i określanie funkcji odmiennych części mowy w wypowiedziach • wykorzystywanie wiedzy o wymianie głosek w różnych tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych • wskazywanie funkcji składniowych czasowników w zdaniu; tworzenie i poprawne stosowanie imiesłów oraz określanie ich funkcji w tekstach, pisownia czasowników (w tym imiesłów) z partykułą <i>nie</i> • rozumienie roli nieodmiennych części mowy i świadome ich wprowadzanie do wypowiedzi,	• jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII

	a przede wszystkim uwzględnianie modyfikującej funkcji partykuły, retorycznych efektów wykrzyknika, spójników jako logicznych wskaźników zespolenia	
składnia	• rozróżnianie typów wypowiedzeń: równoważników zdań, zdań pojedynczych i złożonych; poprawne stosowanie różnych typów wypowiedzeń • określanie funkcji składniowych części mowy w zdaniach • przekształcanie mowy zależnej w niezależną i odwrotnie; wskazywanie zdań bezpodmiotowych i określanie ich funkcji w wypowiedzi; przekształcanie różnych typów zdań, wskazywanie różnic między zdaniem złożonym współrzędnie i podrzędnie; dostosowanie szyku wyrazów w zdaniu i zdań składowych do przekazywanych treści • poprawne stosowanie imiesłowego równoważnika zdania; świadome i dwukierunkowe przekształcanie wypowiedzeń: zdanie złożone podrzędnie – wypowiedzenie z imiesłowowym równoważnikiem zdania • poprawna interpunkcja w różnych typach zdań • wskazywanie funkcji zastosowanych w utworze środków stylistycznych z zakresu składni (powtórzeń, przerzutni, pytań	• jak w klasie VII oraz świadome wykorzystywanie wiedzy przy tworzeniu różnych typów wypowiedzi; przekształcanie tekstu w celu uniknięcia powtórzeń składniowych; określanie funkcji różnych typów wypowiedzeń w tekstach literackich i użytkowych • rozróżnianie typów wypowiedzeń wielokrotnie złożonych; wydzielanie wypowiedzeń wtrąconych • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII oraz wyliczeń i paralelizmów składniowych

	retorycznych, apostrof, różnego typu zdań i równoważników	
język jako twór społeczny	• objaśnianie sposobów wzbogacania słownictwa • uwzględnianie różnic w wypowiedziach mówionych i pisanych • stosowanie odmiany starannej lub swobodnej w wypowiedzi, zgodnie z sytuacją komunikacyjną	• określanie języka jako kodu • analizowanie okoliczności zapożyczenia wyrazów z innych języków; objaśnianie ich funkcji w tekście • rozpoznawanie różnych stylów wypowiedzi, a przede wszystkim potocznego, urzędowego, naukowego, publicystycznego, retorycznego i artystycznego oraz określanie ich funkcji • treść i zakres wyrazu
samokształcenie	• korzystanie z różnych źródeł informacji (słowniki, encyklopedie, czasopisma, katalogi, internet); korzystanie z przypisów • planowanie swoich działań • znajomość zasad korzystania z zasobów bibliotecznych • wykorzystywanie różnych rodzajów notatek jako pomocy w zapamiętaniu i zdobywaniu wiedzy • wykorzystywanie słowników języka polskiego, poprawnej polszczyzny, wyrazów obcych, synonimów i antonimów podczas redagowania tekstów i ich poprawiania • uczestniczenie w projektach edukacyjnych, tworzenie prezentacji, wystaw itp. z wykorzystaniem technologii	• jak w klasie VII oraz twórcze wykorzystywanie informacji samodzielnie zdobytych w różnych źródłach, zwłaszcza w encyklopedii, słownikach, czasopismach, internecie; czerpanie dodatkowych informacji z przypisów • jak w klasie VII • jak w klasie VII • jak w klasie VII

LEKTURA

Lista lektur ujęta w podstawie programowej kształcenia ogólnego wraz z jej uszczegółowieniem według koncepcji *Między Nami*

KLASA VII**LEKTURY Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ**

Lektury obowiązkowe (pozycje książkowe poznawane w całości):

Charles Dickens, *Opowieść wigilijna**;

Aleksander Fredro, *Zemsta**;

Adam Mickiewicz, *Dziady* część II*;

Krótkie utwory literackie poznawane w całości, utwory literackie poznawane we fragmentach i utwory poetyckie:

Jan Kochanowski, wybrana pieśń, treny VII i VIII;

Adam Mickiewicz, *Reduta Ordon*, *Świtezianka*;

Wybrane wiersze poetów wskazanych w klasach IV–VI, a ponadto wybrane wiersze: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Bolesława Leśmiana, Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Wisławy Szymborskiej, oraz aforyzmy Stanisława Jerzego Leca.

* Krótsze lektury obowiązkowe z podstawy programowej są w całości zamieszczone w podręczniku, a do dłuższych tekstów literackich – ich tytuły oznaczono gwiazdką – zostały przygotowane propozycje omówienia lektury w całości.

LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA

PROPOZYCJE PROGRAMU *MIĘDZY NAMI* – utwory czytane we fragmentach w podręczniku oraz proponowane jako teksty czytane w całości (obowiązkowo jedna):

Piotr Bednarczyk, Maciej Kur *Lil i Put*

Eoin Colfer *Artemis Fowl*

Rafał Dębski, seria *Żelazny Kruk* (*Wyprawa*, *Szalony mag*, *Gniazdo*)

Homer *Odyseja*

Jan Paweł II *Pamięć i tożsamość*

N.H. Kleinbaum *Stowarzyszenie umarłych poetów*

Barbara Kosmowska *Buba*

Stanisław Lem *Jak ocalał świat*, *Wierny robot*, *Czy pan istnieje*, *Mr. Johns?*, *Dzienniki gwiazdowe*

Adam Mickiewicz *Lilije*

Sławomir Mrożek *Lew*

Ewa Nowak *Yellow Bahama w prązki**

Andrzej Pilipiuk *Samolot do dalekiego kraju**

Terry Pratchett *Kosiarz*

Bolesław Prus *Faraon*

Katarzyna Ryrych *Król**
Andrzej Sapkowski *Wiedźmin**
Dorota Terakowska *Samotność bogów**
Olga Tokarczuk *Prawiek i inne czasy*
Tomasz Trojanowski *Stroiciel**
Marcin Szczygielski *Serce Neftydy*
Beata Wróblewska *Jabłko Apolejki**

*Utwory oznaczone gwiazdką są propozycją omówienia lektury w całości – do tych utworów zostały przygotowane scenariusze i karty pracy.

KLASA VIII

LEKTURY Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Lektury obowiązkowe (pozycje książkowe poznawane w całości):

Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec**;
Antoine de Saint-Exupéry, *Mały Księżę**;
Juliusz Słowacki, *Balladyna**.

Krótkie utwory literackie poznawane w całości, utwory literackie poznawane we fragmentach i utwory poetyckie:

Jan Kochanowski, wybór fraszek;
Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (księgi: I, II, IV, X, XI, XII)*;
Sławomir Mrożek, *Artysta*;
Henryk Sienkiewicz, *Latarnik*, *Quo vadis* (fragmenty);
Stefan Żeromski, *Szyfrowe prace* (fragmenty);

Wybrane wiersze poetów wskazanych w klasach IV–VI, a ponadto wybrane wiersze: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Bolesława Leśmiana, Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Wisławy Szymborskiej, oraz aforyzmy Stanisława Jerzego Leca.

*Krótsze lektury obowiązkowe z podstawy programowej są w całości zamieszczone w podręczniku, a do dłuższych tekstów literackich – ich tytuły oznaczono gwiazdką – zostały przygotowane propozycje omówienia lektury w całości.

LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA

PROPOZYCJE PROGRAMU *MIĘDZY NAMI* – utwory czytane we fragmentach w podręczniku oraz proponowane jako teksty czytane w całości (obowiązkowo jedna):

Douglas Adams *Restauracja na końcu wszechświata*
Miron Białoszewski *Pamiętnik z powstania warszawskiego*
Paweł Beręsewicz *Wszystkie lajki Marczuka*
Jacek Dukaj *Wroniec*
Anna Frank *Dziennik*
Jostein Gaarder *Przepowiednia Dżokera, Świat Zofii*

Ursula Le Guin *Czarnoksiężnik z Archipelagu**, *Ziemiomorze*
Ernest Hemingway *Stary człowiek przy moście*
Aldous Huxley *Nowy wspaniały świat*
Paweł Huelle *Weiser Dawidek*
Jarosław Iwaszkiewicz *Ikar*
Ryszard Kapuściński *Cesarz**
Matt Killeen *Sierota, bestia, szpieg*
Barbara Kosmowska *Pozłacana rybka**
Harper Lee *Zabić drozda*
Roma Ligocka *Dziewczynka w czerwonym płaszczyku*
Jerome David Salinger *Buszujący w zbożu**
George Orwell *Folwark zwierzęcy**
Andrzej Pilipiuk *2586 kroków*
Katarzyna Pranić *Ela-Sanela*
Joanna Rudniańska *Kotka Brygidy*
Eric-Emmanuel Schmitt *Dziecko Noego**
Sofokles *Antygona**
Dorota Suwalska *Czarne jeziora*
Władysław Szpilman *Pianista*
Kazimierz Szymborska *Tetrus*
Józef Tischner *Historia filozofii po góralsku*
John Ronald Reuel Tolkien *Władca pierścieni**
José Mauro Waskoncelos *Moje drzewko pomarańczowe*
Markus Zusak *Złodziejka książek*

*Utwory oznaczone gwiazdką są propozycją omówienia lektury w całości – do tych utworów zostały przygotowane scenariusze i karty pracy.

Najważniejsze inne teksty kultury służące osiągnięciu celów według programu *Między nami*

rzeźba antyczna, np. *Wenus z Milo*, *Dyskobol*, *Grupa Laokoona*, antyczne malarstwo wazowe, teatr grecki

miniatura francuska *Architekt Wszechświata*, Jan van Eyck *Portret małżonków Arnolfinich*, przykłady stylu romańskiego, gotycka katedra, Hieronim Bosch *Syn marnotrawny*, Sandro Botticelli *Narodziny Wenus*, Pieter Bruegel *Myśliwi na śniegu*, *Wieża Babel*, *Upadek Ikara*, fragmenty fresku z Kaplicy Sykstyńskiej Michała Anioła, Rembrandt *Powrót syna marnotrawnego*, Peter Paul Rubens *Sąd Parysa*, Jan Matejko *Ogłoszenie Konstytucji 3 maja*, *Bitwa pod Grunwaldem*, Caspar David Friedrich *Mężczyzna i kobieta obserwujący księżyc*, *Pejzaż zimowy*, Eugene Delacroix *Wolność wiodąca lud na barykady*, Pablo Picasso *Guernica*

grafiki, ilustracje plakat społeczny, reklamowy, teatralny, polityczny, film oraz teatr telewizji: *Władca Pierścieni* (reż. Peter Jackson), *Gwiezdne wojny* (reż. George Lucas), *Zemsta* (reż. Andrzej Wajda), *Śluby panińskie* (reż. Krystyna Janda), *Skąpiec* (reż. Jean Girault i Louis de Funes), *Igraszki z diabłem* (reż. Tadeusz Lis); *Pianista* (reż. Roman Polański), *Europa, Europa* (reż. Agnieszka Holland), *Dziewczyna z perłą* (reż. Peter Webber), *Kopia mistrza* (reż. Agnieszka Holland); *Stowarzyszenie umarłych poetów* (reż. Peter Weir), *Nic bez nas* (reż. Sigrid Klausmann, 2017), *Offline* (reż. Florian Schnell, 2016), *Żałuję!* (reż. Dave Schram, 2013), *Goodbye, Berlin* (reż. Fatih Akin, 2016), *Fighter – kochaj i walcz* (reż. Natasha Arthy, 2007), *Rakieta* (reż. Kim Mordaunt, 2013), *Slumdog. Milioner z ulicy* (reż.

Danny Boyle 2008), *Lek na całe zło* (reż. Tessa Schram, 2014), *Operacja hip-hop* (reż. Bryn Evans, 2014), *Cud purymowy* (reż. Izabella Cywińska, 2000), *Rikszarz* (reż. Richie Mehta, 2007), *Cyrk motyli* (reż. Joshua Weigel, 2009), *Kadisz za przyjaciela* (reż. Leo Khasin, 2012), *Nietykalni* (reż. Olivier Nakache, Eric Toledano, 2012), *Wszystko jest iluminacją* (reż. Liev Schreiber, 2005), *Jutro będziemy szczęśliwi* (reż. Hugo Gélin, 2016), *Walc z Baszirem* (reż. Ari Folman, 2009), *Avatar* (reż. James Cameron, 2009), *Cały ten cukier* (reż. Damon Gameau, 2014), *Twój Vincent* (reż. D. Kobiela, Hugh Welchman, 2017)

IV. Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem zastosowania indywidualizacji pracy zależnie od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany

Program *Między nami* zakłada dużą swobodę w projektowaniu procesu kształcenia. Nie narzuca nauczycielowi metod nauczania, zaleca ich różnorodność i odpowiedni dobór w stosunku do treści programowych, kładzie nacisk na aktywizowanie ucznia, inspirowanie go do działań twórczych oraz do samokształcenia.

Działania nauczyciela

1. Respektuje prawa uczniów, szanuje ich godność.
2. Uwzględnia kompetencje uczniów zgodnie z celami edukacji.
3. Planuje proces dydaktyczny-wychowawczy zgodnie z programem:
 - a. łączy działania dydaktyczne z wychowawczymi;
 - b. stosuje metody podające, problemowe, w szczególności aktywizujące, eksponujące i praktyczne, dobierając je w zależności od warunków pracy, zespołu uczniowskiego, realizowanych celów i treści;
 - c. informuje uczniów o realizowanych celach dydaktycznych;
 - d. kieruje działaniami uczniów;
 - e. poddaje ewaluacji własną pracę.
4. Indywidualizuje pracę, z uwzględnieniem różnic poziomu i predyspozycji uczniów, stwarza warunki do promowania uczniów wybitnie zdolnych.
5. Stwarza sytuacje dydaktyczne angażujące intelekt, emocje, uczucia i działania ucznia.
6. Podporządkowuje nauczanie języka sytuacji komunikacyjnej.
7. Stwarza możliwość przełożenia szczegółowych działań praktycznych na uogólnione operacje intelektualne.
8. Wskazuje źródła informacji i wykorzystuje je w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Korzysta z szeroko pojętych środków multimedialnych.
9. Kontroluje pracę ucznia i ocenia ją, informując o rezultatach i postępie jego pracy.

Działania ucznia

1. Planuje, organizuje, kontroluje i ocenia proces uczenia się (własny, kolegów) zgodnie ze wskazaniem nauczyciela.
2. Poznaje różne teksty kultury odnoszące się do teraźniejszości, przeszłości i przyszłości.
3. Uczestniczy w życiu kulturalnym i społecznym szkoły, regionu, kraju.
4. Posługuje się nowymi technologiami.
5. Poszukuje informacji w różnych źródłach, gromadzi je, selekcjonuje, porządkuje i wykorzystuje.

6. Podejmuje indywidualnie i w grupie działania odtwórcze, przekształcające i twórcze: mówi, słucha, pisze, czyta, ogląda, projektuje, inscenizuje.
7. Uczestniczy w różnorodnych sytuacjach dydaktycznych naturalnych i symulowanych, rozwijających dociekliwość poznawczą, ukierunkowaną na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna.
8. Przyswaja, zapamiętuje, utrwala i odtwarza informacje.
9. Integruje nowe informacje z wiedzą przyswojoną wcześniej.
10. Stawia pytania, dostrzega problemy, projektuje rozwiązania, pokonuje trudności.
11. Pracuje ze świadomością celu, wykorzystuje różnorodne metody.
12. Kulturuje tradycje narodowe.

Zgodna z założonymi celami organizacja pracy na lekcjach pozwala jednocześnie uczyć i wychowywać oraz korelować operacje intelektualne z działaniami praktycznymi, doznaniem estetycznymi i przeżyciami uczniów.

Należy wdrażać do pracy zgodnie z zasadami pracy umysłowej, uczyć samodzielnego myślenia, planowania i organizowania własnych zajęć, umożliwić samokształcenie, samoocenę, komunikowanie i twórcze rozwiązywanie problemów.

Proces nauczania-uczenia się wymaga zaangażowania zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Uczący dokłada wszelkich starań, by stworzyć jak najlepsze warunki dla rozwoju kreatywności, dociekliwości poznawczej oraz wewnętrznej motywacji uczenia się.

Cele te osiągnie, stosując zewnętrzne środki motywacji, takie jak pochwała, wyróżnienie oraz aktywizujące metody pracy. Pamiętać przy tym powinien, że każda metoda, również aktywizująca, może utrwalac bierność poznawczą, jeśli nauczyciel nie nawiąże serdecznego kontaktu z uczniem i nie dostosuje zadań do potrzeb i możliwości ucznia.

Wykład może być stosowany jeśli jest krótki, wzbogacony materiałem prezentacyjnym, utrwalaony za pomocą notatki słowno-graficznej oraz atrakcyjny tematycznie – będzie dotyczył treści, których uczniowie nie znajdą w podręcznikach. Stosowanie krótkich, parominutowych wykładów służy rozwijaniu umiejętności słuchania.

Rozumienie tekstu czytanego nauczyciel rozwija, poprzedzając czytanie wyjaśnieniem wybranych zagadnień (np. dotyczącym genezy tekstu) oraz przydzieleniem zadań. Może to być wynotowanie wyrazów niezrozumiałych czy słów kluczowych, zredagowanie planu wydarzeń (tekstu fabularnego), planu (tekstu informacyjnego), sporządzenie mapy myśli (całości lub fragmentu lektury, zasad ortograficznych itp.), sporządzenie linii czasu (życiorysu, wydarzeń historyczno-literackich), opracowanie komiksu (tekstu fabularnego).

Należy przy tym zachować zasadę swobody twórczości. Uczeń ma mieć możliwość notowania nie tylko w zeszycie i nie tylko długopisem. Powinien używać różnych materiałów (pisaków, kredek, ołówka, kartonu).

Proces uczenia się to systematyczne, planowe uczestniczenie w sytuacjach, które umożliwiają rozwijanie wiedzy osobistej, tej, którą uczeń już posiada. Wiedza faktograficzna bez powiązania z autentycznym przeżyciem nie wzbudza zainteresowania i nie zachęca do działania. Rolą nauczyciela jest stworzenie sytuacji pobudzających intelekt i emocje, na przykład przez stosowanie skojarzeń lub burzy mózgów.

Skojarzenia dają możliwość wykorzystania zasady stopniowania trudności – przejścia od tego, co uczeń wie i umie, do tego, czego się ma nauczyć i co wyćwiczyć. Każdą nową informację warto powiązać z doświadczeniem osobistym.

Burza mózgów pozwala na znalezienie rozwiązania (rozwiązań) danego problemu. Wszystkie pomysły, nawet najbardziej zaskakujące, należy zapisywać. Nad poszczególnymi propozycjami mogą pracować grupy – analizują pomysł, zapisują działania i środki niezbędne do jego realizacji. Rozwiązania podlegają weryfikacji na forum klasy.

Burza mózgów zawiera elementy dyskusji, która uczy formułowania myśli i szacunku dla cudzych przekonań. Dyskusja to sztuka wyrażania własnego zdania i argumentowania. W dyskusji wolnej wszyscy na równych prawach zabierają głos, panelowej – kilka osób przygotowuje głosy, a po ich prezentacji włączają się obserwatorzy. Dyskusja może przybrać formę debaty. Dla jej przeprowadzenia powołuje się sędziów, którzy punktują, niezależnie od siebie, argumentację dyskutantów. Na zakończenie debaty wyłania się zwycięzcę (może to być grupa).

Dyskusję można przeprowadzić, wykorzystując na przykład schemat drzewka decyzyjnego czy metaplanu. Wprowadzenie tych technik dyskusji należy rozpocząć od rozpatrywania problemów bliskich uczniom. Zapis dyskusji na drzewku decyzyjnym pozwala przyjrzeć się problemowi z różnych punktów widzenia oraz porównać każdy wybór, biorąc pod uwagę ilość i wagę argumentów przemawiających za i przeciw. Gdy uczniowie poznają metodę, można ją zastosować do rozpatrzenia decyzji bohatera lektury czy postaci rzeczywistych.

Praca metaplanem skłania do myślenia, oceniania faktów, uczy uzgadniania wspólnego rozwiązania.

Prezentowanie zagadnień za pomocą linii czasu można wykorzystać przy omawianiu życiorysu twórcy, postaci literackiej.

Wartościowaniu, ustalaniu priorytetów służy ranking. Uczeń może hierarchizować wartości ważne w życiu bohatera literackiego, postaci historycznej.

W celu rozwijania intelektu, wrażliwości i wyobraźni nauczyciel wprowadza dramę. Spełnia ona (obok edukacyjnych) ważne funkcje wychowawcze, gdyż wyzwala aktywność w sferze myśli, uczuć, emocji, mowy i ruchu – służy poznawaniu siebie i innych.

Do ćwiczeń dramowych najlepiej wybierać teksty bliskie uczniowi i stopniowo przechodzić do interpretacji tekstu kultury. Może to być scenka oparta na wydarzeniu fikcyjnym lub historycznym, spotkanie z postacią literacką, historyczną czy twórcą lub przedstawienie innego zakończenia utworu fabularnego.

Nauczanie z programem *Między nami* tworzy wiele okazji do pracy metodą projektu.

Osiągnięciu celów programu *Między nami* sprzyja korzystanie z szeroko pojętych pomocy multimedialnych. Znaczną część wiedzy nabywa się metodą wzrokową, ponieważ obraz oddziałuje silniej niż słowa, stąd tak ważne są w nauczaniu pomoce wizualne: filmy, obrazy, plakaty, rysunki, plansze, programy multimedialne. Stosując pomoce audiowizualne, należy pamiętać o dynamice odbioru. Nadmiar prezentowanych pomocy może rozpraszać uwagę, a przedłużający się pokaz nuży i dekoncentruje.

Jednym z celów programu *Między nami* jest podporządkowanie języka sytuacji komunikacyjnej. Wiedza o systemie języka nie przynosi automatycznie sprawności wypowiedzania się w mowie i piśmie. Jedynie obserwacja faktów gramatycznych w różnych użyciach stylistycznych oraz ćwiczenia w ich stosowaniu mogą podnieść sprawność językową. Funkcjonalne nauczanie języka musi się opierać na działaniach językowych ucznia, co z kolei będzie kształcić umiejętność analizy gramatycznej.

Nauka o języku to niezbędny element kształcenia umiejętnego komunikowania się zarówno w formie pisanej, jak i mówionej, oficjalnej i nieoficjalnej, skierowanej do różnych odbiorców. Program zakłada, że kształcenie językowe będzie mieć charakter użytkowy i praktyczny, dlatego praca na lekcji polega na łączeniu zagadnień językowych z literacko-kulturowymi. Obserwacji językowej podlegają zatem różnego typu teksty literackie i użytkowe, na których podstawie uczeń może wyciągać wnioski dotyczące funkcji językowych, zagadnień poprawnościowych, kultury języka, etyki mowy. Wśród zagadnień doskonalących pisanie znajdują się ćwiczenia koncepcyjne, poszukiwawcze, kompozycyjne, redakcyjne. W ramach ćwiczeń poszukiwawczych i redakcyjnych proponuje się różnego typu

ćwiczenia słownikowo-frazeologiczne, gramatyczno-stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne.

V. Opis założonych osiągnięć ucznia z uwzględnieniem standardów wymagań będących podstawą przeprowadzenia sprawdzianów

Program *Między nami* zakłada sprawdzanie i ocenianie osiągnięć uczniów zgodnie z wymaganiami określonymi rozporządzeniem w sprawie warunków i sposobu oceniania: konieczności przekazania informacji zwrotnej na temat poziomu osiągnięć edukacyjnych, postępu w zakresie osiągnięć, pomocy w samodzielnym planowaniu rozwoju, motywowaniu do postępów, dostarczaniu informacji rodzicom, nauczycielom o postępach, trudnościach i uzdolnieniach. Jako propozycję wdrażania do systematyczności i obiektywizmu program *Między nami* sugeruje wykorzystanie w procesie oceniania karty oceny.

Nauczyciel prowadzi KARTY OCENY poszczególnych umiejętności/wymagań z podstawy programowej; sprawdza każdą umiejętność co najmniej raz w pięcioletnim cyklu i ocenia zero-jedynkowo (umie – nie umie). KARTY OCENY stanowią podstawę do dialogu uczeń – nauczyciel – rodzic/opiekun na temat postępów ucznia. Dla dyrektora stanowią narzędzie nadzoru w zakresie realizacji wymagań podstawy programowej i respektowania rozporządzenia o ocenianiu.

Sposób prowadzenia KART OCENY

KARTA OCENY pomaga odpowiedzieć na pytania: Czy każda umiejętność została sprawdzona? Które umiejętności wymagają dodatkowego wsparcia? Czy umiejętności ucznia wskazują na uzdolnienia humanistyczne?

KARTA OCENY obejmuje wszystkie wymagania z podstawy, co nie oznacza, że nauczyciel sprawdza wszystkie, począwszy od klasy czwartej.

Najlepszym rozwiązaniem jest prowadzenie jednej KARTY OCENY (dla każdego ucznia) przez pięć lat. KARTA OCENY pokaże wówczas postęp edukacyjny ucznia oraz stanie się doskonałym narzędziem sprawdzenia cech pomiaru: trafności, obiektywizmu, rzetelności, efektywności i akceptowalności.

Prowadzenie KART OCENY nie oznacza, że nauczyciel sprawdza w tym samym czasie wszystkich uczniów. Respektując zasadę indywidualizacji, nauczyciel może dać uczniowi więcej czasu na opanowanie danej umiejętności. Każda z umiejętności sprawdzanych w formie testów, sprawdzianów odnotowana zostaje w KARCIE OCENY. Nauczyciel może wystawić ocenę za test/sprawdzian, ale wówczas jest ona informacją o umiejętności rozwiązywania testów/pisania sprawdzianów (radzenie sobie ze stresem, organizacją czasu, rozwiązywania zadań testowych: WW, D, L, KO, RO).

KARTA OCENY może być wprowadzona do dziennika elektronicznego – ułatwi nauczycielowi podsumowanie wyników ucznia i klasy.

Suma punktów dotyczących umiejętności wymienionych w poszczególnych KARTACH OCENY przekłada się na ocenę szkolną.

Procent uzyskanych punktów może odpowiadać ocenom szkolnym, na przykład:

do 29% – niedostateczny (ndst.),	70% – 84% dobry (db.),
30% – 49% dopuszczający (dop.),	85% – 94% bardzo dobry (bdb.),
50% – 69% dostateczny (dst.),	95% – 100% celujący (cel.).

Praktyka ujawniła skuteczność przełożenia punktów na ocenę, na przykład:

5 punktów – celujący	3 punkty – dobry
4 punkty – bardzo dobry	2 punkty – dostateczny

1 punkt – dopuszczający

0 punktów – niedostateczny

Ważne, by na ocenę składały się umiejętności z jednego zakresu, na przykład:

Kształcenie literackie i kulturowe

Utwory epickie

Wstępne rozpoznanie. Uczeń:

Liczba punktów	Kryteria
1	rozpoznaje fikcję literacką
1	rozdziela elementy realistyczne i fantastyczne w utworach
1	określa tematykę utworu
x	określa problematykę utworu
1	nazywa wrażenia, jakie wzbudza w nim czytany tekst
0	wyraża własny sąd o postaciach i zdarzeniach
x	określa wartości ważne dla bohatera
Suma punktów	4 punkty na 5 – ocena dobry x – umiejętność niesprawdzana

Odczytanie KARTY OCENY

Uczeń w zakresie **kształcenia literackiego i kulturowego** (utwory epickie) otrzymał ocenę dobrą za wstępne rozpoznanie utworu. Potrafi *rozpoznać fikcję literacką, rozdzielić elementy realistyczne od fantastycznych, określić tematykę utworu i nazwać wrażenia, jakie budzi w nim dzieło*. Nie potrafi *wyrazić własnego sądu o postaciach i zdarzeniach* w utworze epickim.

W pięcioletnim cyklu kształcenia każde wymaganie musi być sprawdzone. Każde sprawdzenie jest informacją o poziomie opanowania umiejętności oraz wskazówką, które wymagania należy wesprzeć.

Proponuje się ocenianie osiągnięć, a nie form pracy (klasowa/domowa/dodatkowa). Uczeń wykonuje zadania domowe dla utrwalenia danej umiejętności. Nauczyciel ocenia poziom opanowania umiejętności i wskazuje umiejętności wymagające dalszych ćwiczeń lub wsparcia nauczyciela.

Funkcje oceniania: wspierająca, motywująca, informacyjna.

Ocenianie stanowi integralną część procesu nauczania i uczenia się, stymuluje rozwój ucznia. Nauczyciel:

- wskazuje zalety działań ucznia i zalety rezultatów tych działań, podkreśla pozytywne cechy pracy ucznia, wskazuje te, które wymagają udoskonalenia i informuje o sposobie osiągnięcia lepszych wyników;
- podkreśla indywidualność dziecka, jego predyspozycje;
- respektuje prawo do własnego tempa rozwoju ucznia;
- dostrzega każdy, nawet najmniejszy postęp w zdobywaniu kompetencji;
- stwarza sytuacje, w których każdy uczeń będzie miał możliwość zademonstrowania swoich kompetencji;
- rzetelnie informuje ucznia (i jego opiekunów) o zdobytych kompetencjach w odniesieniu do wymagań.

Sposoby oceniania:

- pozytywna ocena ustna,

- notatka w KARCIE OCENY: Samokształcenie,
- ocena szkolna wynikająca z KARTY OCENY, zgodna z obowiązującą skalą ocen i wewnątrzszkolnym systemem oceniania.

Ocena celująca cząstkowa wskazuje na wyjątkowy rezultat pracy, oryginalność treści lub formy wykonanego zadania.

Ocena celująca semestralna wskazuje na uzdolnienia humanistyczne, osiągnięcia oraz planowy rozwój.

Częstotliwość oceniania:

- ocena motywująca ustna stosowana wobec każdej aktywności ucznia,
- cząstkowa ocena (wyrażona stopniem lub punktowo) wynikająca z KARTY OCENY,
- sumująca semestralna i końcoworoczna.

KSZTAŁCENIE LITERACKIE I KULTUROWE

CZYTANIE UTWORÓW LITERACKICH

Utworky epickie (ze szczególnym uwzględnieniem prozy realistycznej, fantastycznonaukowej, *fantasy*)

Wstępne rozpoznanie. Uczeń:

Punkty	Kryteria
	rozpoznaje fikcję literacką
	rozdziela elementy realistyczne i fantastyczne w utworach
	określa tematykę utworu
	określa problematykę utworu
	nazywa wrażenia, jakie wzbudza w nim czytany tekst
	porównuje doświadczenia bohaterów z własnymi

Analiza. Uczeń:

	omawia elementy świata przedstawionego
	opowiada o wydarzeniach fabuły
	ustala kolejność zdarzeń
	rozumie wzajemną zależność między zdarzeniami
	charakteryzuje bohaterów w czytanych utworach
	określa cechy bohaterów
	wskazuje w utworze bohaterów głównych
	wskazuje w utworze bohaterów drugoplanowych
	wskazuje wątek główny
	wskazuje wątki poboczne
	omawia wątek główny
	omawia wątki poboczne
	określa doświadczenia bohaterów literackich
	charakteryzuje narratora
	rozdziela narrację pierwszoosobową i trzecioosobową
	omawia funkcję narracji pierwszoosobowej w tekście
	omawia funkcję narracji trzecioosobowej w tekście
	omawia funkcję elementów konstrukcyjnych utworu, w tym tytułu

	omawia funkcję elementów konstrukcyjnych utworu, w tym podtytułu
	omawia funkcję elementów konstrukcyjnych utworu, w tym motta
	omawia funkcję elementów konstrukcyjnych utworu, w tym puenty
	omawia funkcję elementów konstrukcyjnych utworu, w tym punktu kulminacyjnego
	rozpoznaje czytany utwór jako baśń
	rozpoznaje czytany utwór jako legendę
	rozpoznaje czytany utwór jako bajkę
	rozpoznaje czytany utwór jako przypowieść
	rozpoznaje czytany utwór jako mit
	rozpoznaje czytany utwór jako opowiadanie
	rozpoznaje czytany utwór jako nowelę
	rozpoznaje czytany utwór jako powieść
	wskazuje cechy gatunkowe baśni
	wskazuje cechy gatunkowe legendy
	wskazuje cechy gatunkowe bajki
	wskazuje cechy gatunkowe przypowieści
	wskazuje cechy gatunkowe mitu
	wskazuje cechy gatunkowe opowiadania
	wskazuje cechy gatunkowe noweli
	wskazuje cechy gatunkowe powieści
	rozpoznaje odmiany powieści, np. obyczajowa, przygodowa, detektywistyczna, fantastycznonaukowa, fantasy
	rozpoznaje odmiany opowiadania, np. obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe, fantasy

Interpretacja. Uczeń:

	przedstawia własne rozumienie utworu
	uzasadnia własne rozumienie utworu
	wykorzystuje w interpretacji tekstów doświadczenia własne
	wykorzystuje w interpretacji tekstów elementy wiedzy o kulturze
	wyraża własny sąd o postaciach
	wyraża własny sąd o zdarzeniach
	określa wartości ważne dla bohatera

Utwory liryczne. Uczeń:

	wyodrębnia obrazy poetyckie w poezji
	rozpoznaje czytany utwór jako hymn
	wskazuje cechy gatunkowe hymnu
	zna i rozpoznaje w tekście epitet
	zna i rozpoznaje w tekście porównanie
	zna i rozpoznaje w tekście przenośnię
	zna i rozpoznaje w tekście wyrazy dźwiękonaśladowcze
	zna i rozpoznaje w tekście zdrobnienia
	zna i rozpoznaje w tekście zgrubienia
	zna i rozpoznaje w tekście uosobienie
	zna i rozpoznaje w tekście apostrofę
	zna i rozpoznaje w tekście pytanie retoryczne
	zna i rozpoznaje w tekście powtórzenie

	określa funkcję epitetu w tekście literackim
	określa funkcję porównania w tekście literackim
	określa funkcję przenośni w tekście literackim
	określa funkcję wyrazów dźwiękonaśladowczych w tekście
	określa funkcję zdrobnień w tekście
	określa funkcję zgrubień w tekście
	określa funkcję uosobienia w tekście
	określa funkcję apostrofy w tekście
	określa funkcję pytania retorycznego w tekście
	określa funkcję powtórzenia w tekście
	rozpoznaje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym wers
	rozpoznaje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym rym
	rozpoznaje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym strofę
	rozpoznaje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym refren
	charakteryzuje podmiot liryczny
	charakteryzuje bohaterów
	nazywa wrażenia, jakie wzbudza w nim czytany tekst
	objaśnia znaczenia dosłowne i przenośne w tekstach
	objaśnia znaczenia przenośne w tekstach
	przedstawia własne rozumienie utworu
	uzasadnia własne rozumienie utworu
	wykorzystuje w interpretacji tekstów doświadczenia własne
	wykorzystuje w interpretacji tekstów elementy wiedzy o kulturze

Utwory synkretyczne. Uczeń:

	nazywa wrażenia, jakie wzbudza w nim czytany tekst
	charakteryzuje narratora
	odróżnia dialog od monologu
	rozumie funkcję dialogu w tekście
	rozumie funkcję monologu w tekście
	omawia elementy świata przedstawionego
	opowiada o wydarzeniach fabuły
	ustala kolejność zdarzeń
	rozumie wzajemną zależność między zdarzeniami
	wskazuje w utworze bohaterów głównych
	wskazuje w utworze bohaterów drugoplanowych
	charakteryzuje bohaterów w czytanych utworach
	określa cechy bohaterów
	określa wartości ważne dla bohatera
	wyraża własny sąd o postaciach
	wyraża własny sąd o zdarzeniach

ODBIÓR TEKSTÓW KULTURY. Uczeń:

	identyfikuje wypowiedź jako tekst informacyjny
	identyfikuje wypowiedź jako tekst publicystyczny
	identyfikuje wypowiedź jako tekst reklamowy
	wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio
	określa temat i główną myśl tekstu
	dostrzega relacje między częściami wypowiedzi, np. tytuł, wstęp, rozwinięcie,

	zakończenie
	odróżnia informacje ważne od drugorzędnych
	odróżnia informacje o faktach od opinii
	charakteryzuje komiks jako tekst kultury
	wskazuje charakterystyczne cechy komiksu
	rozumie swoistość tekstów kultury przynależnych do literatury
	rozumie swoistość tekstów kultury przynależnych do teatru
	rozumie swoistość tekstów kultury przynależnych do filmu
	rozumie swoistość tekstów kultury przynależnych do muzyki
	rozumie swoistość tekstów kultury przynależnych do sztuk plastycznych
	rozumie swoistość tekstów kultury przynależnych do sztuk audiowizualnych
	wyodrębnia elementy składające się na spektakl teatralny (gra aktorska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, muzyka)
	wyodrębnia elementy składające się na film, program informacyjny i rozrywkowy (gra aktorska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, muzyka)
	wyodrębnia elementy składające się na program informacyjny i rozrywkowy (gra aktorska, reżyseria, scenariusz, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, muzyka)
	wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu)
	wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (programu informacyjnego)
	wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (programu rozrywkowego)
	rozumie, czym jest adaptacja utworu literackiego
	wskazuje różnice między tekstem literackim a jego adaptacją
	odnosi treści tekstów kultury do własnego doświadczenia
	dokonuje odczytania tekstów kultury poprzez przekład intersemiotyczny (np. rysunek, drama, spektakl teatralny)
	świadomie i z uwagą odbiera filmy, koncerty, spektakle, programy radiowe, programy telewizyjne, zwłaszcza adresowane do dzieci i młodzieży

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

GRAMATYKA JĘZYKA POLSKIEGO

Fleksja

	rozpoznaje w wypowiedziach części mowy – czasownik
	rozpoznaje w wypowiedziach części mowy – rzeczownik
	rozpoznaje w wypowiedziach części mowy – przymiotnik
	rozpoznaje w wypowiedziach części mowy – przysłówek
	rozpoznaje w wypowiedziach części mowy – liczebnik
	rozpoznaje w wypowiedziach części mowy – zaimek
	rozpoznaje w wypowiedziach części mowy – przyimek
	rozpoznaje w wypowiedziach części mowy – spójnik
	rozpoznaje w wypowiedziach części mowy – partykuła
	rozpoznaje w wypowiedziach części mowy – wykrzyknik
	określa funkcję części mowy w tekście – czasownik
	określa funkcję części mowy w tekście – rzeczownik
	określa funkcję części mowy w tekście – przymiotnik

	określa funkcję części mowy w tekście – przysłówek
	określa funkcję części mowy w tekście – liczebnik
	określa funkcję części mowy w tekście – zaimek
	określa funkcję części mowy w tekście – przyimek
	określa funkcję części mowy w tekście – spójnik
	określa funkcję części mowy w tekście – partykuła
	określa funkcję części mowy w tekście – wykrzyknik
	odróżnia części mowy odmienne od nieodmiennych
	dostrzega rolę czasownika w wypowiedzi
	odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych
	rozpoznaje bezosobowe formy czasownika – formy zakończone na <i>-no, -to</i>
	rozpoznaje konstrukcje czasownika z <i>się</i>
	rozumie znaczenie nieosobowych form czasownika w wypowiedzeniu
	rozumie funkcje nieosobowych form czasownika w tekście
	rozumie znaczenie czasowników dokonanych i niedokonanych w wypowiedzeniu
	rozumie funkcje czasowników dokonanych i niedokonanych w tekście
	rozumie znaczenie konstrukcji czasownika z <i>się</i> w wypowiedzeniu
	rozumie funkcje konstrukcji czasownika z <i>się</i> w tekście
	rozpoznaje formy przypadków rzeczownika, przymiotnika, liczebnika, zaimka
	rozpoznaje formy liczby czasownika, rzeczownika, przymiotnika, liczebnika, zaimka
	rozpoznaje formy osoby czasownika
	rozpoznaje formy czasu czasownika
	rozpoznaje formy trybu czasownika
	rozpoznaje formy rodzaju gramatycznego czasownika, rzeczownika, przymiotnika, liczebnika, zaimka
	określa funkcję przypadku, liczby, osoby, czasu, trybu i rodzaju w wypowiedzi
	rozumie konstrukcję strony biernej czasownika
	rozumie konstrukcję strony czynnej czasownika
	przekształca konstrukcję strony biernej i czynnej odpowiednio do celu i intencji wypowiedzi
	stosuje poprawne formy wyrazów odmiennych
	poprawnie stopniuje przymiotniki
	poprawnie stopniuje przysłówki
	używa przymiotników w różnych stopniach we właściwych kontekstach
	używa przysłówków w różnych stopniach we właściwych kontekstach

Składnia

	nazywa części zdania – podmiot, orzeczenie, dopełnienie, przydawka, okolicznik
	rozpoznaje funkcje składniowe części zdania w wypowiedzeniach – podmiot, orzeczenie, dopełnienie, przydawka, okolicznik
	określa funkcję wyrazów poza zdaniem
	rozumie znaczenie wyrazów poza zdaniem
	poprawnie stosuje wyrazy poza zdaniem w swoich wypowiedziach
	rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu
	rozpoznaje wypowiedzenia oznajmujące
	rozpoznaje wypowiedzenia pytające

	rozpoznaje wypowiedzenia rozkazujące
	stosuje wypowiedzenia oznajmujące, uwzględniając cel wypowiedzi
	stosuje wypowiedzenia pytające, uwzględniając cel wypowiedzi
	stosuje wypowiedzenia rozkazujące, uwzględniając cel wypowiedzi
	rozpoznaje w tekście typy wypowiedzeń – zdania pojedyncze
	rozpoznaje w tekście typy wypowiedzeń – zdania złożone podrzędnie
	rozpoznaje w tekście typy wypowiedzeń – zdania złożone współrzędnie
	rozpoznaje w tekście typy wypowiedzeń – równoważniki zdań
	rozumie funkcję zdań pojedynczych w praktyce językowej
	rozumie funkcję zdań złożonych podrzędnie w praktyce językowej
	rozumie funkcję zdań złożonych współrzędnie w praktyce językowej
	rozumie funkcję równoważników zdań w praktyce językowej
	stosuje zdania pojedyncze w praktyce językowej
	stosuje zdania złożone podrzędnie w praktyce językowej
	stosuje zdania złożone współrzędnie w praktyce językowej
	stosuje równoważniki zdań w praktyce językowej
	przekształca konstrukcje składniowe – zdania złożone w pojedyncze
	przekształca konstrukcje składniowe – zdania pojedyncze w złożone
	przekształca konstrukcje składniowe – zdania w równoważniki zdań
	przekształca konstrukcje składniowe – równoważniki zdań w zdania

ZRÓŻNICOWANIE JĘZYKA. Uczeń:

	wskazuje główne cechy języka mówionego
	wskazuje główne cechy języka pisanego
	posługuje się oficjalną odmianą polszczyzny
	posługuje się nieoficjalną odmianą polszczyzny
	używa stylu stosownego do sytuacji komunikacyjnej
	rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi
	rozpoznaje wyrazy wieloznaczne
	rozumie znaczenie wyrazów wieloznacznych w tekście
	świadomie wykorzystuje wyrazy wieloznaczne do tworzenia własnych wypowiedzi
	rozpoznaje w wypowiedziach związki frazeologiczne
	rozumie znaczenie związków frazeologicznych w wypowiedziach
	stosuje związki frazeologiczne w tekście
	rozpoznaje słownictwo neutralne
	rozpoznaje słownictwo wartościujące
	rozumie znaczenie słownictwa neutralnego w tekście
	rozumie znaczenie słownictwa wartościującego w tekście
	dostosowuje sposób wyrażania się do zamierzonego celu wypowiedzi
	rozdziela synonimy
	rozdziela antonimy
	rozumie funkcję synonimów w tekście
	rozumie funkcję antonimów w tekście
	stosuje synonimy we własnych wypowiedziach
	stosuje antonimy we własnych wypowiedziach
	zna zasady spójności formalnej tekstu
	stosuje zasady spójności formalnej tekstu
	zna zasady spójności semantycznej tekstu

	stosuje zasady spójności semantycznej tekstu

KOMUNIKACJA JĘZYKOWA I KULTURA JĘZYKA. Uczeń:

	identyfikuje tekst jako komunikat
	identyfikuje wypowiedź jako tekst literacki
	identyfikuje wypowiedź jako tekst informacyjny
	identyfikuje wypowiedź jako tekst publicystyczny
	identyfikuje wypowiedź jako tekst reklamowy
	identyfikuje wypowiedź jako tekst kultury przynależny do teatru, filmu, sztuk plastycznych i audiowizualnych
	identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi
	określa sytuację komunikacyjną
	rozumie wpływ sytuacji komunikacyjnej na kształt wypowiedzi
	rozpoznaje znaczenie niewerbalnych środków komunikacji, np. gest, mimika, postawa ciała
	rozumie pojęcie: głoska, litera
	rozumie pojęcie: akcent
	zna reguły akcentowania wyrazów
	stosuje reguły akcentowania wyrazów
	stosuje intonację poprawną ze względu na cel wypowiedzi
	rozumie, na czym polega etykieta językowa
	stosuje zasady etykiety językowej

ORTOGRAFIA I INTERPUNKCJA. Uczeń:

	pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni <i>ó, u</i>
	pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni <i>rz, ż</i>
	pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni <i>ch, h</i>
	pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni <i>nie</i> z częściami mowy
	pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni <i>ę, q, en, em, on, om</i>
	pisze poprawnie pod względem ortograficznym zakończenia <i>j, i, ii, ia, ji</i> oraz stosuje reguły pisowni
	pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni wielkich i małych liter
	pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni łącznej i rozdzielnej wyrazów
	pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni dzielenia wyrazów przy przenoszeniu
	poprawnie używa znaków interpunkcyjnych – kropki
	poprawnie używa znaków interpunkcyjnych – przecinka
	poprawnie używa znaków interpunkcyjnych – znaku zapytania
	poprawnie używa znaków interpunkcyjnych – znaku wykrzyknienia
	poprawnie używa znaków interpunkcyjnych – cudzysłowu
	poprawnie używa znaków interpunkcyjnych – dwukropka
	poprawnie używa znaków interpunkcyjnych – średnika
	poprawnie używa znaków interpunkcyjnych – nawiasu

TWORZENIE WYPOWIEDZI

ELEMENTY RETORYKI. Uczeń:

	uczestniczy w rozmowie na zadany temat
	rozdziela argumenty odnoszace sie do faktow i logiki oraz odwohujace sie do emocji
	tworzy logiczna, semantycznie pelna i uporzadkowana wypowiedz
	stosuje odpowiednia do danej formy wypowiedzi kompozycje i uklad graficzny
	rozumie role akapitow w tworzeniu calosci myslowej wypowiedzi
	zna zasady budowania akapitow
	dokonuje selekcji informacji
	rozdziela i wskazuje srodki perswazji
	rozumie funkcje srodkow perswazji

MÓWIENIE I PISANIE

Mówienie. Uczeń:

	tworzy spójne wypowiedzi
	opowiada o przeczytanym tekście
	wykorzystuje wiedzę o języku w tworzonych wypowiedziach

Wygłaszanie tekstu z pamięci

	ze zrozumieniem
	z odpowiednią intonacją
	z dykcją
	z właściwym akcentowaniem
	z odpowiednim napięciem emocjonalnym
	z następstwem pauz

Pisanie. Uczeń:

	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: dialog
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: opowiadanie twórcze
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: opowiadanie odtwórcze
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: opis
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: opis przeżyć wewnętrznych
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: list
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: sprawozdanie
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: dedykacja
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: zaproszenie
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: podziękowanie
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: ogłoszenie
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: życzenia
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: charakterystyka
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: tekst o charakterze argumentacyjnym
	wykorzystuje wiedzę o języku w tworzonych wypowiedziach

Kryteria oceniania dla danej formy gatunkowej wypowiedzi przedstawione na przykładzie planu, notatki, ogłoszenia, zaproszenia, opisu (postaci, przedmiotu, krajobrazu), opowiadania, sprawozdania, listu oficjalnego.

Plan odtwórczy wypowiedzi (ramowy i szczegółowy)

Punkty	Kryteria
	Warstwa treściowo-kompozycyjna uwzględnia najważniejsze treści zachowuje chronologię ujmuje treści w obrębie całości znaczeniowej*
	Warstwa językowo-stylistyczna składnia zachowuje jednolitą formę (zdania oznajmujące, pytające, równoważniki) – dopuszczalny 1 błąd poprawna interpunkcja – dopuszczalny 1 błąd interpunkcyjny słownictwo i frazeologia adekwatne do treści – dopuszczalny 1 błąd poprawna fleksja
	Warstwa ortograficzna praca poprawna pod względem ortograficznym – nie więcej niż 2 drugorzędne błędy (równoważne 1 rażącemu)

* *całość znaczeniowa* oznacza fragment treści ujętej w punkt planu

Notatka, w tym w formie słowno-graficznej

Punkty	Kryteria
	Warstwa treściowo-kompozycyjna zgodna z tematem (podporządkowana indywidualnemu rozumieniu tematu, w tym również odbiegającemu od założonego przez nauczyciela) uwzględnia najważniejsze treści funkcjonalna zachowuje relacje przyczynowo-skutkowe/chronologiczne/teleologiczne
	Warstwa językowo-stylistyczna słownictwo i frazeologia adekwatne do treści – dopuszczalny 1 błąd zwięzła
	Warstwa ortograficzna praca poprawna pod względem ortograficznym – nie więcej niż 2 drugorzędne błędy (równoważne 1 rażącemu)

Ogłoszenie

Punkty	Kryteria
	Warstwa treściowo-kompozycyjna przedmiot ogłoszenia opisany jasno i precyzyjnie z uwagi na elementy ważne dla adresata intencja ogłoszeniodawcy wyrażona czytelnie i precyzyjnie nadawca ogłoszenia i dane kontaktowe wskazane jednoznacznie i czytelnie wyodrębnione w tekście
	Warstwa językowo-stylistyczna zdania krótkie, proste, pozwalające na uchwycenie istotnych treści komunikatu tekst stylistycznie jednorodny (dostosowany do oficjalnej/nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej) spójny precyzyjne słownictwo – dobór właściwych słów i zwrotów

	Warstwa ortograficzna praca poprawna pod względem ortograficznym – nie więcej niż 2 drugorzędne błędy (równoważne 1 rażącemu)

Zaproszenie

Punkty	Kryteria
	Warstwa treściowo-kompozycyjna przedmiot zaproszenia opisany jasno i precyzyjnie z uwagi na elementy ważne dla adresata intencja zapraszającego wyrażona czytelnie i precyzyjnie nadawca zaproszenia i dane kontaktowe wskazane jednoznacznie i czytelnie wyodrębnione w tekście
	Warstwa językowo-stylistyczna zdania krótkie, proste, pozwalające na uchwycenie istotnych treści komunikatu tekst stylistycznie jednorodny (dostosowany do oficjalnej/nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej) spójny precyzyjne słownictwo – dobór właściwych słów i zwrotów
	Warstwa ortograficzna praca poprawna pod względem ortograficznym – nie więcej niż 2 drugorzędne błędy (równoważne 1 rażącemu)

Opis postaci, przedmiotu, krajobrazu

Punkty	Kryteria
	Warstwa treściowo-kompozycyjna zgodna z tematem, podporządkowana indywidualnemu rozumieniu tematu, w tym również odbiegającemu od założonego przez nauczyciela narracja konsekwentna lub zmienna w sposób funkcjonalny* uwzględnia istotne cechy/elementy przedmiotu opisu ujmuje treści w obrębie całości znaczeniowej (w tym podział na akapity)
	Warstwa językowo-stylistyczna składnia oddająca teleologiczny/czasowo-przestrzenny porządek wypowiedzi podkreślony składniowymi wskaźnikami zespolenia i poprawną interpunkcją – dopuszczalne 2 błędy interpunkcyjne słownictwo i frazeologia adekwatne do treści i obecne leksykalne wskaźniki zespolenia – dopuszczalne 2 błędy poprawna fleksja
	Warstwa ortograficzna praca poprawna pod względem ortograficznym – nie więcej niż 2 drugorzędne błędy (równoważne 1 rażącemu)

* użycie czasu przeszłego i/lub teraźniejszego; narracja pierwszo- albo trzecioosobowa

Opowiadanie (twórcze i odtwórcze) związane z treścią utworu, np. dalsze losy bohatera, komponowanie początku i zakończenia na podstawie fragmentu tekstu lub na podstawie ilustracji

Punkty	Kryteria

	Warstwa treściowo-kompozycyjna praca zgodna z tematem, podporządkowana indywidualnemu rozumieniu tematu, również odbiegającemu od założonego przez nauczyciela narracja konsekwentna lub zmienna w sposób funkcjonalny* fabuła przedstawia zdarzenia, połączone relacjami przyczynowo-skutkowymi i/lub czasowo-przestrzennymi, i/lub teleologicznymi zdarzenia skupione wokół postaci (bohaterów) pejzaż akcji – elementy sytuujące bohatera w określonym środowisku pejzaż świadomości – opis przeżyć, myśli oraz stanów wolicjonalnych ujmuje treści w obrębie całości znaczeniowej (w tym podział na akapity)
	Warstwa językowo-stylistyczna składnia adekwatna do dynamiki i dramaturgii przedstawionych wydarzeń, oddająca przyczynowo-skutkowy porządek wypowiedzi podkreślony składniowymi wskaźnikami zespolenia i poprawną interpunkcją, również w dialogach – dopuszczalne 2 błędy interpunkcyjne słownictwo i frazeologia adekwatne do treści i obecne leksykalne wskaźniki zespolenia – dopuszczalne 2 błędy poprawna fleksja
	Warstwa ortograficzna praca poprawna pod względem ortograficznym – nie więcej niż 2 drugorzędne błędy (równoważne 1 rażącemu)

* użycie czasu przeszłego i/lub teraźniejszego; narracja pierwszo- albo trzecioosobowa

Sprawozdanie (z filmu, spektaklu, wydarzenia)

Punkty	Kryteria
	Warstwa treściowo-kompozycyjna praca zgodna z tematem/faktami nadawca (uczestnik/obserwator) przedstawia zdarzenia/wydarzenia jasno i precyzyjnie z uwagi na elementy ważne dla adresata połączone relacjami czasowo-przestrzennymi ocenia poszczególne elementy wydarzenia narracja konsekwentna: świadome użycie form czasu przeszłego
	Warstwa językowo-stylistyczna składnia adekwatna do dynamiki przedstawionych wydarzeń podkreślonej składniowymi wskaźnikami zespolenia i poprawną interpunkcją – dopuszczalne 2 błędy interpunkcyjne słownictwo i frazeologia adekwatne do treści i obecne leksykalne wskaźniki zespolenia – dopuszczalne 2 błędy poprawna fleksja
	Warstwa ortograficzna praca poprawna pod względem ortograficznym – nie więcej niż 2 drugorzędne błędy (równoważne 1 rażącemu)

List oficjalny

Punkty	Kryteria

	Warstwa treściowo-kompozycyjna praca zgodna z tematem/faktami ujmuje treści w obrębie całości znaczeniowej (w tym podział na akapity) nadawca listu i dane kontaktowe wskazane jednoznacznie i czytelnie wyodrębnione w tekście intencja nadawcy wyrażona czytelnie i precyzyjnie w formie zaproszenia/powiadomienia/prośby/wezwania do działania/podziękowania
	Warstwa językowo-stylistyczna tekst stylistycznie jednorodny (dostosowany do oficjalnej sytuacji komunikacyjnej) spójny, podkreślony składniowymi wskaźnikami zespolenia zwięzły, rzeczowy słownictwo i frazeologia adekwatne do treści obecne leksykalne wskaźniki zespolenia zwroty do adresata oraz formuły grzecznościowe, uwzględniające adresata podkreślone poprawną interpunkcją poprawna fleksja
	Warstwa ortograficzna praca poprawna pod względem ortograficznym – nie więcej niż 2 drugorzędne błędy (równoważne 1 rażącemu)

Elektroniczne komunikaty. Uczeń:

	rozdziela współczesne formy komunikatów
	posługuje się współczesnymi formami komunikatów z zachowaniem zasad etykiety językowej

SAMOKSZTAŁCENIE. Uczeń:

	doskonali ciche i głośne czytanie
	doskonali różne formy zapisywania pozyskanych informacji
	korzysta z informacji zawartych w różnych źródłach
	gromadzi wiadomości
	selekcjonuje informacje
	zna i stosuje zasady korzystania z zasobów bibliotecznych (np. w bibliotekach szkolnych oraz on-line)
	korzysta ze słowników ogólnych języka polskiego, także specjalnych
	korzysta ze słownika terminów literackich
	rozwija umiejętność krytycznej oceny pozyskanych informacji
	poznaje życie kulturalne swojego regionu
	rozwija umiejętność efektywnego posługiwania się nowymi technologiami
	rozwija umiejętność efektywnego posługiwania się zasobami internetowymi

Utwory epickie. Uczeń:

	rozpoznaje rodzaj literacki: epika
	określa cechy charakterystyczne dla epiki
	przypisuje czytany utwór do epiki

Utwory liryczne. Uczeń:

	rozpoznaje rodzaj literacki: liryka
	określa cechy charakterystyczne dla liryki
	przypisuje czytany utwór do liryki
	rozdziela gatunki liryki: fraszka
	wymienia cechy gatunkowe fraszki
	wskazuje cechy gatunkowe fraszki
	rozdziela gatunki liryki: pieśń
	wymienia cechy gatunkowe pieśni
	wskazuje cechy gatunkowe pieśni
	rozdziela gatunki liryki: tren
	wymienia cechy gatunkowe trenu
	wskazuje cechy gatunkowe trenu

Utwory dramatyczne. Uczeń:

	rozpoznaje rodzaj literacki: dramat
	określa cechy charakterystyczne dla dramatu
	przypisuje czytany utwór do dramatu
	rozdziela gatunki dramatu: komedia
	wymienia cechy gatunkowe komedii
	wskazuje cechy gatunkowe komedii
	rozdziela gatunki dramatu: tragedia
	wymienia cechy gatunkowe tragedii
	wskazuje cechy gatunkowe tragedii
	wskazuje elementy dramatu (rodzaj): akt
	wskazuje elementy dramatu (rodzaj): scena
	wskazuje elementy dramatu (rodzaj): tekst główny
	wskazuje elementy dramatu (rodzaj): didaskalia
	wskazuje elementy dramatu (rodzaj): monolog
	wskazuje elementy dramatu (rodzaj): dialog

Utwory synkretyczne. Uczeń:

	rozdziela balladę i wymienia jej cechy gatunkowe
	rozdziela fraszkę i wymienia jej cechy gatunkowe
	rozdziela epopeję i wymienia jej cechy gatunkowe
	wskazuje cechy gatunkowe ballady
	wskazuje cechy gatunkowe fraszki
	wskazuje cechy gatunkowe epopei

Utwory literackie, w tym epickie, liryczne, dramatyczne i inne. Uczeń:

	rozpoznaje w tekście literackim: neologizm
	rozpoznaje w tekście literackim: inwokację
	rozpoznaje w tekście literackim: symbol
	rozpoznaje w tekście literackim: alegorię

	określa funkcję neologizmu
	określa funkcję inwokacji
	określa funkcję symbolu
	określa funkcję alegorii
	zna pojęcie komizmu
	określa funkcje komizmu w tekście
	zna pojęcie ironii
	rozpoznaje ironię w tekstach
	określa w podanych tekstach problematykę egzystencjalną
	poddaje refleksji problematykę egzystencjalną
	określa wartości estetyczne poznawanych tekstów literackich
	wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi
	wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o kulturze
	wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny
	recytuje utwór literacki w interpretacji zgodnej z jego tematem i stylem

ODBIÓR TEKSTÓW KULTURY. Uczeń:

	wyszukuje w tekście potrzebne informacje
	cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego
	cytuje odpowiednie fragmenty tekstu popularnonaukowego
	cytuje odpowiednie fragmenty tekstu naukowego
	porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie
	interpretuje dzieła sztuki: obraz
	interpretuje dzieła sztuki: rzeźba
	interpretuje dzieła sztuki: fotografia
	dostrzega różnice między literaturą piękną a literaturą naukową
	dostrzega różnice między literaturą piękną a literaturą popularnonaukową
	dostrzega różnice między literaturą piękną a publicystyką
	określa funkcje literatury pięknej
	określa funkcje literatury naukowej
	określa funkcje literatury popularnonaukowej
	określa funkcje publicystyki
	rozpoznaje gatunki dziennikarskie: reportaż
	rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad
	rozpoznaje gatunki dziennikarskie: artykuł
	określa podstawowe cechy reportażu
	określa podstawowe cechy wywiadu
	określa podstawowe cechy artykułu
	określa wartości estetyczne poznawanych tekstów kultury
	znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

GRAMATYKA JĘZYKA POLSKIEGO

Fonetyka. Uczeń:

	rozumie mechanizm upodobień fonetycznych
	rozumie rozbieżność między mową a pismem
	rozumie zasady dotyczące wyjątków od reguły polskiego akcentu
	stosuje zasady dotyczące wyjątków od reguły polskiego akcentu

Słowotwórstwo. Uczeń:

	rozpoznaje wyraz podstawowy i wyraz pochodny
	w wyrazie pochodnym wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym
	rozpoznaje rodzinę wyrazów
	łączy wyrazy pokrewne
	wskazuje rdzeń
	zna zasady tworzenia wyrazów złożonych

Fleksja. Uczeń:

	rozpoznaje imiesłowy
	rozumie zasady tworzenia imiesłów
	rozumie zasady odmiany imiesłów

Składnia. Uczeń:

	poprawnie stosuje imiesłowy równoważnik zdania
	rozumie funkcję imiesłowego równoważnika zdania
	przekształca imiesłowy równoważnik zdania na zdanie złożone
	przekształca zdanie złożone na imiesłowy równoważnik zdania
	rozdziela wypowiedzenia wielokrotnie złożone
	rozumie mowę zależną i niezależną
	przekształca mowę zależną na niezależną
	przekształca mowę niezależną na zależną

ZRÓŻNICOWANIE JĘZYKA

Stylistyka. Uczeń:

	dostrzega różnicowanie słownictwa, w tym rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (np. terminy naukowe, archaizmy, kolokwializmy)
	rozpoznaje wyrazy rodzime
	rozpoznaje wyrazy zapożyczone
	rozpoznaje nazwy osobowe i miejscowe
	używa poprawnych form gramatycznych imion
	używa poprawnych form gramatycznych nazwisk
	używa poprawnych form gramatycznych imion
	używa poprawnych form gramatycznych nazw mieszkańców
	zna sposoby wzbogacania słownictwa
	rozumie znaczenie homonimów
	rozdziela treść i zakres znaczeniowy wyrazu
	rozumie pojęcie stylu
	rozpoznaje styl potoczny
	rozpoznaje styl urzędowy
	rozpoznaje styl artystyczny
	rozpoznaje styl naukowy

	rozpoznaje styl publicystyczny

KOMUNIKACJA JĘZYKOWA I KULTURA JĘZYKA. Uczeń:

	rozumie, na czym polega grzeczność językowa
	stosuje się do zasad grzeczności językowej w swoich wypowiedziach
	rozdziela normę językową wzorcową oraz użytkową
	stosuje się do normy językowej wzorcowej i użytkowej
	rozumie, na czym polega błąd językowy

ORTOGRAFIA I INTERPUNKCJA. Uczeń:

	wykorzystuje wiedzę o wymianie głosek w wyrazach pokrewnych
	wykorzystuje wiedzę o wymianie głosek w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych
	poprawnie przytacza cudze wypowiedzi, stosując odpowiednie znaki interpunkcyjne
	poprawnie zapisuje samogłoski ustne i nosowe
	poprawnie zapisuje spółgłoski twarde i miękkie
	poprawnie zapisuje spółgłoski dźwięczne i bezdźwięczne
	zna zasady pisowni wyrazów nieodmiennych
	zna zasady pisowni partykuły <i>nie</i> z różnymi częściami mowy

Tworzenie wypowiedzi

ELEMENTY RETORYKI. Uczeń:

	funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne
	rozumie oddziaływanie środków retorycznych na odbiorcę
	gromadzi materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi
	porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi
	redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi
	tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią kompozycję dla danej formy gatunkowej
	tworzy wypowiedź, stosując zasady spójności językowej między akapitami
	rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych
	wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych
	wykorzystuje znajomość zasad tworzenia argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych
	odróżnia przykład od argumentu
	przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego
	zgadza się z cudzymi poglądami lub z nimi polemizuje, rzeczowo uzasadniając własne zdanie
	rozpoznaje manipulację językową
	przeciwstawia manipulacji językowej zasady etyki wypowiedzi

MÓWIENIE I PISANIE. Uczeń:

	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: rozprawka
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: recenzja
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: podanie
	Tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: CV

	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: list motywacyjny
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: przemówienie
	tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wywiad
	wykonuje przekształcenia na tekście cudzym, w tym streszcza
	wykonuje przekształcenia na tekście cudzym, w tym parafrazuje
	formułuje pytania do tekstu
	dokonyuje interpretacji głosowej czytanych tekstów
	dokonyuje interpretacji głosowej wygłaszanych tekstów

Kryteria oceniania dla danej formy gatunkowej wypowiedzi przedstawione na przykładzie opisu przeżyć wewnętrznych, rozprawki

Opis przeżyć wewnętrznych

Punkty	Kryteria
	Warstwa treściowo-kompozycyjna zgodna z tematem, podporządkowana indywidualnemu rozumieniu tematu, w tym również odbiegającemu od założonego przez nauczyciela narracja konsekwentna lub zmienna w sposób funkcjonalny* uwzględnia istotne cechy przedmiotu opisu pejzaż świadomości – opis przeżyć, myśli oraz stanów wolicjonalnych ujmuje treści w obrębie całości znaczeniowej (w tym podział na akapity)
	Warstwa językowo-stylistyczna składnia oddająca teleologiczny/czasowo-przestrzenny porządek wypowiedzi podkreślony składniowymi wskaźnikami zespolenia i poprawną interpunkcją – dopuszczalne 2 błędy interpunkcyjne słownictwo i frazeologia adekwatne do treści i obecne leksykalne wskaźniki zespolenia – dopuszczalne 2 błędy poprawna fleksja
	Warstwa ortograficzna praca poprawna pod względem ortograficznym – nie więcej niż 2 drugorzędne błędy (równoważne 1 rażącemu)

Rozprawka

Punkty	Kryteria
	Warstwa treściowo-kompozycyjna praca odnosi się do problemu sformułowanego w temacie przedstawia stanowisko autora wobec problemu – postawienie tezy lub sformułowanie hipotezy, sąd wyrażony pośrednio lub bezpośrednio zawiera trafną i wnikliwą argumentację popartą przykładami służącymi do udowodnienia punktu widzenia autora tezy hierarchizuje argumenty ze względu na siłę oddziaływania zachowuje logikę wyvodu (podkreśloną segmentacją tekstu) w tym formułuje wniosek (sąd, dowodzenie, podsumowanie rozważań) ujmuje treści w obrębie całości znaczeniowej (w tym podział na akapity)
	Warstwa językowo-stylistyczna składnia oddająca teleologiczny/czasowo-przestrzenny porządek wypowiedzi podkreślony składniowymi wskaźnikami zespolenia i poprawną interpunkcją – dopuszczalne 2 błędy interpunkcyjne

	słownictwo i frazeologia adekwatne do treści i obecne leksykalne wskaźniki zespolenia – dopuszczalne 2 błędy zwroty podkreślające punkt widzenia autora tezy poprawna fleksja
	Warstwa ortograficzna praca poprawna pod względem ortograficznym – nie więcej niż 2 drugorzędne błędy (równoważne 1 rażącemu)

SAMOKSZTAŁCENIE. Uczeń:

Punkty	Kryteria
	rzetelnie, z poszanowaniem praw autorskich, korzysta z informacji
	rozwija swoje uzdolnienia i zainteresowania
	uczestniczy w życiu kulturalnym w swoim regionie
	uczestniczy w projektach edukacyjnych oraz konkursach
	rozwija umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy
	rozwija nawyki systematycznego uczenia się
	rozwija umiejętność krytycznego myślenia
	rozwija umiejętność formułowania opinii

Proponowany model o nazwie **Ocenianie w dialogu OWD** (nadrzędny wobec planu pracy) jest:

- uniwersalny – zgodny z wymaganiami podstawy programowej, a więc z każdym programem;
- precyzyjny – sformułowany językiem wymagań podstawy programowej;
- weryfikujący – weryfikuje zgodność programu i podręcznika z podstawą programową;
- użyteczny – określa umiejętności niezbędne do dalszego kształcenia;
- kształtujący/kryterialny – określa wszystkie kryteria oceniania;
- wspierający – pokazuje postęp/przyrost wiedzy i umiejętności;
- uczciwy/obiektywny – ocenie podlegają wyłącznie wymienione w modelu umiejętności;
- sprawiedliwy – wszyscy uczniowie oceniani są według tych samych kryteriów;
- mierzalny – punktuje zerojedynkowo każdą szczegółową umiejętność sprawdzaną kilkakrotnie w trzyletnim cyklu kształcenia;
- holistyczny – kompleksowo ocenia umiejętności;
- komunikatywny – dla nauczyciela, ucznia, rodziców/opiekunów, nadzoru;
- indywidualizujący – nie różnicuje kryteriów wymagań, lecz zakłada różnicowanie poziomu zadań.